Met zorg mijn vermogen overdragen

Een eerste kennismaking met successieplanning

NOTARIS.BE

Sinds **1 september 2018** gelden een aantal nieuwe regels met betrekking tot erven en schenken. Deze regels hebben mogelijks een invloed op jouw bestaande of toekomstige successieplanning. Naast het erfrecht, is ook het huwelijkvermogensrecht gewijzigd. Deze aanpassingen hebben tot gevolg dat het landschap van de successieplanning grondig werd hervormd.

In deze brochure worden de regels uitééngezet zoals ze **vanaf 1 september 2018** gelden. Deze brochure houdt dus ook rekening met de nieuwe successietarieven voor Vlaanderen. Indien u meer informatie wenst over de hervorming van het erfrecht, verwijzen wij u naar uw notariskantoor of www.notaris.be.

Inhoud

Algemeen **p.1**

Inleiding p.3

Hoe zit ons erfrecht in elkaar? p.5

Moet je altijd een erfenis aanvaarden? p.9

Welke erfgenamen hebben een voorbehouden erfdeel? p.12

Het testament p.15

Het aanwasbeding p.25

Het huwelijkscontract p.27

De schenking p.35

De erfovereenkomst p.46

De zorgvolmacht p.50

De levensverzekering p.55

Successieplanning... meer dan fiscale overwegingen p.58

Algemeen

Gaan samenwonen, een woning kopen, een eigen zaak starten of een erfenis voorbereiden? Belangrijke stappen in uw leven waar u best op voorhand goed over nadenkt.
De notaris is perfect geplaatst om u te begeleiden. U kan er terecht voor onafhankelijk advies op maat zodat u in alle vertrouwen uw projecten kan realiseren.

Deze brochure helpt u alvast op weg. Voor persoonlijk advies maakt u best een afspraak met een notariskantoor. Een eerste gesprek is doorgaans gratis. Indien er een grondige dossierstudie nodig is, maak dan vooraf duidelijke afspraken over de vergoeding. Het tarief is in de meeste gevallen bij wet vastgesteld, zodat u niet voor verrassingen komt te staan.

In deze reeks zijn ook andere brochures beschikbaar: Huwen, Kopen en financieren, Ongehuwd samenwonen, Wat kan uw notaris voor u doen, EOT, Wat als niet iedereen overeenkomt, Vennootschappen, Erven, Het testament en schenken.

Regelgeving verandert snel. Misschien staat er reeds een aangepaste versie van deze brochure op www.notaris.be. U vindt er naast FAQ's, video's en rekenmodules, ook een handig adresboek met de contactgegevens van alle notariskantoren

Het netwerk van 1.150 notariskantoren telt 1.550 notarissen en 8.000 medewerkers. Jaarlijks komen er ruim 2,5 miljoen mensen over de vloer.

Inleiding

Nu al nadenken over wat er zal gebeuren als u er niet meer bent? Niet meteen de meest aangename gedachte. Maar het hoeft ook geen taboe te zijn. Het is van belang om het onderwerp bespreekbaar te maken of er ten minste even bij stil te staan. Bij leven nadenken over het lot van je goederen na je overlijden kan jouw familieleden immers heel wat toekomstige discussies besparen.

Waarom plannen mensen de overdracht van hun vermogen? Waarom doen mensen aan "successieplanning?"

OMDAT ERFENISSEN VAAK LAAT KOMEN

Er valt heel wat te lezen en terug te vinden over het erfrecht van de "kinderen", maar in werkelijkheid krijgen vooral vijftigers erfenissen toegespeeld. Elke erfenis is mooi meegenomen, maar doorgaans komt ze te laat. De professionele loopbaan van de erfgenaam is vaak al uitgetekend. Successieplanning laat onder meer toe om bij leven al wat kapitaal door te schuiven naar de volgende generatie.

OM BEPAALDE MENSEN FINANCIEEL TE BESCHERMEN

Niet iedereen komt in aanmerking om een deel van je vermogen te erven. Toch ontstaat er in onze moderne maatschappij, waar niet iedereen voor het huwelijk kiest en waar sommigen uit bewuste keuze vrijgezel blijven, soms de nood om niet-wettige erfgenamen financieel te beschermen. Denk maar aan een goede vriend, een feitelijk samenwonende partner of zelfs stiefkinderen. Successieplanning laat toe om ook aan die mensen iets na te laten.

OM MINDER ERFBELASTING TE BETALEN

De successierechten (in Vlaanderen erfbelasting) worden wel eens de 'verdrietaks' genoemd. Na een leven lang hard labeur komt de fiscus je zuurverdiende spaarcenten afromen... Dat vinden veel burgers onrechtvaardig. Daarom nemen meer en meer mensen maatregelen tijdens hun leven. Op die manier betalen uw dierbaren zich niet blauw aan successierechten.

OM LATERE CONFLICTEN TE VERMIJDEN

Bekvechterij over erfenissen is een fenomeen van alle tijden. Op voorhand nadenken over welke goederen je aan welke erfgenaam nalaat of welke mate van bescherming je aan je partner wil toekennen, kan veel duidelijkheid brengen en kan toekomstige conflicten vermijden. Dat geldt overigens niet alleen voor de goederen en het kapitaal. Ook in het kader van de overdracht van een familiebedrijf kan het van belang zijn om op voorhand beslissingen te nemen over de opvolging van het bedrijf.

In deze brochure zullen wij verschillende instrumenten bespreken die een grote rol spelen bij successieplanning. Successieplanning doorkruist verschillende juridische materies zoals het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht. Het is dan ook van belang om eerst een beeld te schetsen van de basisprincipes van het erf- en huwelijksvermogensrecht.

Hoe zit ons erfrecht in elkaar?

ORDEN EN GRADEN

De wetgever heeft de familieleden in groepen (orden) verdeeld. Een orde is een groep familieleden die aanspraak kan maken op de nalatenschap van de overleden persoon. Er zijn in totaal vier orden. Een rangschikking tussen de orden bepaalt wie in aanmerking komt om te erven. Daarbij geldt de regel dat een voorafgaande orde een volgende orde uitsluit.

Niet iedereen die in de juiste orde (groep) staat, erft ook effectief. Wie erft dan wel? De erfgenamen die in de orde het dichtst in graad staan bij de overledene. De graad is de afstand tussen de erflater en zijn bloedverwant. Het is de graad van verwantschap met de overledene die de doorslag geeft.

Soms is een erfgenaam zelf al overleden of heeft hij de nalatenschap verworpen. Dan nemen zijn afstammelingen zijn plaats in. Dat noemt men “plaatsvervulling”. Een erfgenaam die verder in graad staat, krijgt het erfdeel dat zijn (eerder overleden) ouder gekregen zou hebben – als die nog in leven was geweest of niet had verworpen – samen met erfgenamen die in graad dichter staan dan hijzelf.

Laat de overledene geen naaste afstammelingen na? Dan treedt een bijzonder mechanisme in werking, de “kloving”. Kloving verdeelt de nalatenschap in twee gelijke delen tussen de kant van vader en die van moeder.

WIE ERFT WAT?

In de eerste orde erven **de kinderen** ieder een gelijk deel. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar geslacht of eerstgeboorterecht. Het maakt niet uit of kinderen geboren zijn uit verschillende huwelijken van hun overleden ouder. Het is zelfs niet belangrijk of ze in een huwelijk zijn geboren of niet. Wordt er plaatsvervulling toegepast? Dan wordt er vererfd bij staak: de bij plaatsvervulling opkomende erfgenamen erven samen in gelijke porties het totale erfdeel dat voor hun vooroverleden ouder bestemd was.

De tweede orde is samengesteld uit **de ouders en de broers en zussen van de overledene**. Zijn vader en moeder overleden? Dan blijven alleen de broers/zussen (of hun afstammelingen) over. Zij erven ieder een gelijk deel (of de afstammelingen bij plaatsvervulling het erfdeel van de vertegenwoordigde/vooroverledene).

De situatie is anders als de ouders nog in leven zijn. Iedere ouder heeft recht op een vierde van de nalatenschap. Het overige wordt verdeeld tussen de broers en zussen, of hun afstammelingen. Anders gezegd: broers en zussen erven de helft als de beide ouders van de

erflater nog leven. Broers en zussen erven drie vierden als één van de ouders van de erflater nog leeft. De verdeling van de helft of de drie vierden onder de broers en zussen gebeurt in gelijke delen als ze dezelfde ouders hebben.

Heeft de overledene geen afstammelingen of bevoorrechte zijverwanten (broers/zussen of hun afstammelingen)? Dan gaat de nalatenschap enkel naar de **ascendenten** (bijvoorbeeld ouders en grootouders). Er vindt dan kloving plaats. De ene helft gaat naar de vaderlijke lijn, de andere helft naar de moederlijke lijn.

Laat de overledene alleen gewone zijverwanten na (van de vierde orde) die behoren tot verschillende lijnen? Dan is ook hier sprake van kloving. De nalatenschap wordt in twee gesplitst: een helft voor de verwanten langs vaderszijde en een helft voor de verwanten langs moederszijde.

Soms wil men niet dat zijn ouders of broers en zussen erven bij zijn overlijden maar wil men bijvoorbeeld dat zijn partner erft. **Ouders hebben vandaag géén voorbehouden erfdeel (reserve) meer:** schenkingen of legaten aan derden kunnen dus tot gevolg hebben dat ouders minder erven dan hun wettig erfrecht.

Een erflater die bijvoorbeeld zijn feitelijk samenwonende partner maximaal wil bevoordelen door een groot deel van zijn vermogen aan hem of haar na te laten, kan dat perfect, zelfs indien de erfrechten van zijn overlevende ouders hierdoor aangetast worden.

En wat met **de langstlevende partner**? Heel veel hangt af van de gekozen samenlevingsvorm. Feitelijk samenwonende partners erven wettelijk gezien niet van elkaar. De wettelijk samenwonende partners hebben slechts een beperkt erfrecht: ze erven namelijk het vruchtgebruik op de gezinswoning en de inboedel. Gehuwde partners erven meer van elkaar, afhankelijk van de situatie:

- **Er zijn kinderen**
  De langstlevende echtgenoot erft het vruchtgebruik van de hele nalatenschap. Het is onbelangrijk of de kinderen van de overledene geboren zijn in het huwelijk met de langstlevende. De erfrechten van de kinderen worden beperkt tot de blote eigendom.

- **Er zijn geen kinderen, maar wel andere bloedverwanten**
  Laat de gehuwde overledene alleen ouders, broers, zussen of verdere familieleden in een erfelijke graad na? Dan erft de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik op de eigen goederen van de overledene en de volle eigendom van diens aandeel in het gemeenschappelijk vermogen. Hier erft de langstlevende

NOTARIS.BE

dus een deel in volle eigendom.

De langstlevende echtgenoot die gehuwd is onder een gemeenschapsstelsel krijgt in deze situatie (naast het vruchtgebruik op de eigen goederen van de vooroverledene) dus de volle eigendom van het ganse gemeenschappelijk vermogen. De ene helft – zijn helft – krijgt hij dankzij het huwelijksvermogensrecht en de andere helft – die van de vooroverledene – dankzij het erfrecht.

Zijn de echtgenoten gehuwd onder het stelsel van de algehele gemeenschap van goederen? Dan gaat alles naar de langstlevende in volle eigendom. Er bestaat in dat geval in principe alleen een gemeenschappelijk vermogen en er zijn dan geen eigen goederen van de overledene.

Zijn de echtgenoten gehuwd onder het stelsel van zuivere scheiding van goederen? Dan bestaat er geen gemeenschappelijk vermogen. De langstlevende echtgenoot erft dan wel het aandeel in volle eigendom van de onverdeelde goederen van de eerststervende partner. Het komt er dus op neer dat ook een langstlevende echtgenoot dat getrouwd is onder scheiding van goederen, de volle eigendom krijgt van de onverdeelde goederen.

- **Er zijn geen bloedverwanten**
  De langstlevende echtgenoot krijgt de hele nalatenschap in volle eigendom.

Laat de overledene geen familieleden in een erfgerechtigde graad na? Is er ook geen langstlevende echtgenoot? Stelde hij geen algemeen legataris aan bij testament? Dan spreken we over een erfloze nalatenschap. De nalatenschap gaat naar de Belgische Staat.

Moet je altijd een erfenis aanvaarden?

Niemand is verplicht om een nalatenschap te aanvaarden. Een erfgenaam kan drie houdingen aannemen ten opzichte van een erfenis. Zodra hij of zij een keuze heeft gemaakt, kan er in principe niet op teruggekomen worden. In theorie bedraagt de verjaringstermijn voor iedere erfgenaam dertig jaar. De termijn begint te lopen zodra de nalatenschap openvalt. Het "openvallen van de nalatenschap" is het moment waarop het overlijden van een persoon officieel vaststaat door voldoende bewijzen.

Wanneer een nalatenschap nog niet is opengevallen, kan niemand rechten inroepen in verband met een potentieel erfdeel.

Je kan dus rustig nadenken, zo lijkt het wel. In werkelijkheid liggen de zaken anders.

De erfgenaam die lang treuzelt, moet op eieren lopen. Hij riskeert dingen te doen die als een stilzwijgende aanvaarding van de nalatenschap geïnterpreteerd kunnen worden.

Denk aan het verhuren van een onroerend goed uit de nalatenschap of de betaling van een niet dringende schuld. En daarna is verwerping of aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving niet meer mogelijk. Als erfgenaam moet je dus toch wel opletten wanneer je bepaalde handelingen verricht.

Zodra de nalatenschap is opengevallen, heeft de erfgenaam minstens drie maanden en veertig dagen om de situatie te bekijken en rustig na te denken over welke keuze hij zal maken. Eventuele schuldeisers van de overledene kunnen de erfgenaam gedurende deze periode niet aanspreken.

DE ZUIVERE AANVAARDING

Besluit je de nalatenschap zuiver te aanvaarden? Dan erf je volgens je erfdeel de goederen van de overledene, maar ook diens schulden. Zijn de schulden groter dan de activa? Dan is de nalatenschap 'deficitair'. De erfgenaam moet de schulden dan met zijn eigen goederen en inkomsten aflossen. De erfgenaam die zuiver aanvaardt, riskeert met andere woorden in eigen zak te moeten tasten.

De zuivere aanvaarding hoeft niet expliciet te gebeuren. Je kan uitdrukkelijk of stilzwijgend aanvaarden. Verricht je bepaalde handelingen (bijvoorbeeld het huis van de overledene leeghalen) waaruit blijkt dat je de hoedanigheid van 'erfgenaam' aanneemt, dan spreken we van een stilzwijgende aanvaarding.

Wil je een erfenis niet zuiver aanvaarden? Wees dan voorzichtig met je handelingen en wat je doet na een overlijden. De notaris vertelt je wat je wel en niet mag doen.

DE AANVAARDING ONDER VOORRECHT VAN BOEDELBESCHRIJVING

Ben je niet zeker of de baten de schulden zullen overtreffen? Als je geen risico wilt nemen, aanvaard je de nalatenschap best onder voorrecht van boedelbeschrijving. Dat wordt ook beneficiaire aanvaarding genoemd. Je voorkomt op die manier dat je zelf de schulden van de overledene moet betalen. Hiervoor volstaat het dat je een verklaring aflegt bij de notaris.

Als je beneficiair aanvaardt, moet je de schulden van de overledene betalen, maar je betaalt nooit meer dan de baten die je in de nalatenschap ontving. In het slechtste geval is de erfenis een nuloperatie.

Let wel op: in bepaalde gevallen kan het zijn dat je successierechten moet betalen op iets dat je niet geërfd hebt. De fiscus kijkt immers ook naar goederen die uit het vermogen 'verdwenen' zijn drie jaar voor het overlijden. Indien iemand bijvoorbeeld binnen de drie jaar voor zijn overlijden belastingvrij een som geld of goederen heeft geschonken, dan kan de fiscus de erfgenamen ook voor deze goederen belasten onder het successierecht. Dit kan je niet vermijden door te aanvaarden onder voorrecht van boedelbeschrijving.

DE VERWERPING

Is het voor jou zo klaar als een klontje dat de baten van de erfenis niet volstaan om alle schulden te vereffenen? Dan verwerp je best de nalatenschap. Je legt bij de notaris een verklaring in die zin af.

Wie de nalatenschap verwerpt ontvangt niets, maar moet ook geen enkele schuld betalen. Het erfdeel van de verwerpende erfgenamen komt door plaatsvervulling toe aan zijn afstammelingen.

Bewust verwerpen in het voordeel van uw kinderen: de generatiesprong

Het verwerpen van een erfenis gaat niet altijd gepaard met schulden. Soms kiest een erfgenaam, die zelf ouder is, om zijn erfenis te verwerpen in het voordeel van zijn eigen kind(eren). Door de verwerping komen de kinderen van de erfgenaam immers in aanmerking om rechtstreeks te erven van hun overleden grootouder ("plaatsvervulling"). Het initiatief om de eigen kinderen te bevoordelen ligt volledig bij de verwerpende erfgenaam - ouder. Tot 1 september 2018 was de erfenissprong een alles-of-niets verhaal: ofwel moest de ouder de nalatenschap volledig verwerpen, ofwel moest hij deze volledig aanvaarden. Sinds 1 september 2018 is het systeem wat flexibeler: een ouder kan zijn nalatenschap aanvaarden om dan vervolgens, binnen het jaar na het openvallen

van de nalatenschap, een deel van de geërfde goederen of van de eigen goederen met dezelfde waarde, belastingvrij door te schenken aan zijn kinderen.

Dit is dus een hervormde erfenissprong, waardoor een deel van het vermogen flexibel en zonder al te zware fiscale last kan worden doorgeschoven naar de volgende generatie.

Bij de hierboven beschreven erfenissprong ligt het initiatief om de kinderen te bevoordelen bij de ouders van het kind. Weet echter dat je als grootouder zelf ook verschillende mogelijkheden hebt om iets na te laten aan je kleinkinderen. Twijfel niet om uw notaris hierover te raadplegen.

Welke erfgenamen hebben een voorbehouden erfdeel?

We doen met ons vermogen niet wat we willen. Ook niet via een schenking of een testament. Sommige erfgenamen hebben immers een wettelijk beschermd minimaal erfdeel dat ze altijd kunnen vorderen na het overlijden van hun erflater: 'de erfrechtelijke reserve'. Het deel waarover je wel vrij kan beschikken noemen we het 'beschikbaar deel'.

DE RESERVATAIRE ERFGENAMEN

De afstammelingen (kinderen, kleinkinderen,...)

De reserve geldt voor alle kinderen, ongeacht hun afstamming. Ook buitenhuwelijkse, overspelige en geadopteerde kinderen beschikken over een reserve. In sommige gevallen hebben de kleinkinderen een reserve. Een kleinkind kan geen reserve inroepen in de nalatenschap van zijn grootouders als zijn eigen ouder nog leeft. De ouder kan wel de reserve inroepen. Kleinkinderen hebben dus alleen een reserve als ze door plaatsvervulling bij de erfenis komen.

Hoe groot is de reserve van de kinderen? Sinds 1 september 2018 bedraagt de totale reserve van de kinderen altijd de helft van het vermogen. De individuele reserve van de kinderen hangt af van het aantal kinderen: is er één kind, dan is de individuele reserve van dat kind 1/2 van het vermogen, zijn er bijvoorbeeld twee kinderen, dan hebben ze elk een reserve van 1/4. Bij drie kinderen heeft elk kind een reserve van 1/6,... Dit betekent bovendien ook dat iedereen sinds 1 september 2018 over minstens de helft van zijn vermogen kan beschikken, ongeacht het aantal kinderen.

Echtgeno(o)t(e)

De wet kent de langstlevende echtgenoot twee soorten reserves toe:

- het vruchtgebruik op de helft van alle goederen van de nalatenschap (abstracte reserve);
- het vruchtgebruik op de gezinswoning en de huisraad (concrete reserve).

De langstlevende echtgeno(o)t(e) kiest zelf welke reserve hij opeist. Beide reserves zijn een minimum. Stel, de langstlevende kiest de gezinswoning en de huisraad. Is het vruchtgebruik op de gezinswoning en de huisraad meer waard dan de helft van het vruchtgebruik van de nalatenschap? Dat is geen enkel probleem. En wat als het omgekeerde gebeurt? Stel dat de concrete reserve minder waard is dan de helft in vruchtgebruik van de nalatenschap. Dan mag de langstlevende zijn reserve aanvullen via vruchtgebruik op andere goederen uit de nalatenschap, tot de grens is bereikt.

NOTARIS.BE

Hebben ouders recht op een reserve?

Sinds 1 september 2018 hebben ouders géén reserve meer. Ouders kunnen – in tegenstelling tot vroeger – dus geen erfdeel opeisen indien hun kind een schenking of legaat doet dat hun erfrecht aantast. Ze moeten zich erbij neerleggen. Opgelet, dit betekent niet dat ouders geen erfrecht meer hebben. Indien een erflater zelf geen kinderen heeft, komen de ouders in aanmerking om te erven, maar dat erfrecht kan vandaag dus wel beperkt worden door legaten en schenkingen aan derden.

Behoeftige ouders kunnen onder bepaalde voorwaarden wel een rente vorderen die gefinancierd wordt uit de nalatenschap van hun overleden kind om in hun levensonderhoud te voorzien.

WAT ALS JE TE VEEL SCHENKT OF NALAAT VIA TESTAMENT?

Wanneer je van plan bent om te schenken of te legateren via testament, is het belangrijk om rekening te houden met het deel van je vermogen dat je moet voorbehouden voor je reservataire erfgenamen. Je kan maar schenken of legateren ten belope van jouw beschikbaar deel. Doe je dit niet, dan wordt de reserve van sommige erfgenamen aangetast. Zij kunnen dan een vordering tot inkorting instellen.

Hoe wordt onderzocht of de reserve is aangetast? De reserve moet berekend worden op de nalatenschap zoals die er zou uitzien mocht de overledene tijdens zijn leven geen schenkingen hebben gedaan. Daarom wordt na het overlijden de ‘fictieve massa’ samengesteld. Die bestaat uit de erfgoederen die nog in de nalatenschap zitten, plus alle schenkingen die de overledene tijdens zijn leven deed. Ze is dus ‘fictief’, want de weggeschonken goederen zitten niet meer in het vermogen.

Om de waarde van de schenkingen en legaten te bepalen, kijkt men naar de waarde op het moment van de schenking en niet (meer) naar de waarde op het moment van het overlijden.

Het testament

VOOR WIE?

Heeft een testament nut voor wettelijk samenwonende partners, feitelijk samenwonende partners en gehuwden?

Het Belgisch burgerlijk recht kent twee soorten samenwonenden. Enerzijds heb je wettelijk samenwonenden die bij de ambtenaar van de burgerlijke stand een schriftelijke verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd en anderzijds heb je feitelijk samenwonenden. Dat zijn partners die feitelijk samenleven, maar die hiervoor geen verklaring bij de ambtenaar van de burgerlijke stand hebben afgelegd.

In de loop van 2007 werd een wettelijk – en dus automatisch – erfrecht ingevoerd voor de wettelijk samenwonenden. Wettelijk samenwonenden erven het vruchtgebruik van de gezinswoning en de aanwezige huisraad. Sterft één van wettelijk samenwonenden, dan hoeft zijn partner dankzij dit wettelijk erfrecht dus niet te verhuizen. In tegenstelling tot de langstlevende echtgenoot heeft de langstlevende wettelijk samenwonende géén reserve. De wettelijk samenwonende partners kunnen elkaar dus het wettelijk erfrecht ontnemen via een testament. Met een testament kan je echter niet alleen een erfrecht ontnemen, maar ook een erfrecht verruimen. Dit komt hieronder uitvoeriger aan bod.

Feitelijk samenwonenden worden helemaal niet beschermd. Wettelijk gezien erven ze niets, ook al leven ze al jaren samen. Ongehuwde feitelijk samenwonenden moeten dus een testament opmaken, wil er überhaupt van enige erfenis sprake zijn. Zij moeten hun erfenis zélf organiseren met een testament, of via andere technieken, zoals het beding van aanwas. Er bestaat immers een waaier aan mogelijkheden voor feitelijk samenwonenden om elkaar toch een beetje te beschermen.

Heeft een testament nut voor gehuwden? Soms. Echtgenoten hebben in principe minder behoefte aan een testament. Zij kunnen heel wat regelen via een huwelijkscontract. Maar met een testament kunnen ze elkaar wel extra bevoordelen. Ze moeten hierbij wel rekening houden met de reserve van hun kinderen.

Waarom een testament opstellen?

Met een testament kan je afwijken van de erfvolgorde die de wet voorschrijft. Het testament heeft dan een corrigerende functie. Wil je jouw levenspartner, met wie je wettelijk samenwoont, meer rechten gunnen dan alleen het vruchtgebruik op de gezinswoning en de huisraad? Dan moet je iets ondernemen. Wens je dat je partner het huis in volle eigendom krijgt? Dan kan een testament één van

de mogelijkheden zijn die je kan bekijken met de notaris.

Kan je een testament gebruiken ten opzichte van je kinderen? Jazeker. Je kan de wettelijk uitgetekende erfvolgorde respecteren en toch meer geven aan bepaalde erfgenamen. Sommige ouders beseffen bijvoorbeeld dat het leven niet zo gunstig was voor één van hun kinderen. Door een handicap kreeg een kind minder kansen tot ontplooiing dan zijn broers of zussen. Via een testament kunnen de ouders dan gedeeltelijk de gelijkheid van kansen herstellen.

Een testament kan ook vergoedende bedoelingen hebben. Een ouder compenseert bijvoorbeeld financieel dat één van zijn kinderen jarenlang in het familiebedrijf meewerkte zonder dat die daar behoorlijk voor betaald werd.

Minder aangenaam is een bestraffend testament. De contacten tussen een erflater en één van zijn erfgenamen zijn bijvoorbeeld verzuurd. De erflater gebruikt dan zijn laatste wilsbeschikking om die erfgenaam deels te onterven.

Met een testament kan je immers (erf) rechten geven, maar je kan er ook ontnemen. Wil je niet dat je wettelijk samenwonende partner het vruchtgebruik erft van de gezinswoning? Dan kan je dat erfrecht ontnemen via een testament.

Een belangrijk voordeel van een testament is zijn flexibiliteit. Een testament kan op elk moment gewijzigd worden, zelfs zonder medeweten van je partner. De andere kant van de medaille is dan natuurlijk dat een ongehuwde samenwonende partner nooit de zekerheid heeft dat hij of zij iets zal erven. Enkel gehuwden hebben een reserve... en dus een absolute zekerheid op een wettelijk bepaald minimum.

Een testament kan je ook aanwenden om bepaalde goederen toe te wijzen aan bepaalde erfgenamen. Dat is een 'stabiliserend testament'.
Zo'n verdeling van erfgoederen helpt familieruzies te voorkomen. De erfgenamen aanvaarden gemakkelijker de verdeling die hun ouders opleggen en die hun ouders dus ook uitdrukkelijk wensten.
Zo'n testament is ook nuttig vanuit economische overwegingen, denk maar aan de continuïteit van de familiezaak.

HET DUO-LEGAAT

Alleenstaanden zonder dichte familie moeten zeker stilstaan bij hun successieplanning. Door de wettelijke regels zou het wel eens goed kunnen dat een verre nicht of neef in aanmerking komt om te erven. Dan is de vraag natuurlijk voor een alleenstaande of hij of zij dat wel wil. Zou de alleenstaande niet iets willen nalaten aan een goede vriend?

Wanneer we verder in deze brochure de successietarieven onder de loep zullen nemen, zal al snel blijken dat de alleenstaanden zonder dichte familie gemakkelijk een 'vergiftigd' geschenk nalaten: wie erft van een 'vreemde' betaalt veel successierechten. Successieplanning kan dit verhelpen. Verder in de brochure zullen we de voordelen van schenkingen bekijken, maar in het kader van kinderloze alleenstaanden zonder dichte familie speelt het testament ook een zeer belangrijke rol. Met een testament kan je immers werken met een duo-legaat.

Wat is een duo-legaat?

Bij het gebruik van een duo-legaat wijst de alleenstaande twee begunstigden aan in zijn of haar testament (vandaar de term 'duo'-legaat). In het testament koppelt hij of zij een last aan één van de legaten. Wat is de last? Eén van de begunstigden in het testament moet ook de successierechten betalen op het legaat van de andere begunstigde. Deze laatste krijgt dus een legaat vrij van successierechten.

Vaak is één van de begunstigden een vzw, een organisatie of een goed doel. Deze laatste betaalt boven op zijn eigen lage successierechten (vzw's zijn in de drie gewesten onderworpen aan lagere successierechten) ook de hoge erfbelastingen van de eerste.

De inschakeling van een liefdadigheidsinstelling onder de vorm van een vzw of private stichting vormt de sleutel van de oplossing.

HET RESTLEGAAT

Een restlegaat is een testament waarbij je twee begunstigden aanstelt in één testament. De eerste begunstigde erft in eerste instantie alles. Wat na zijn dood overblijft – de 'rest' – gaat niet naar zijn wettelijke erfgenamen, maar naar de tweede begunstigde die in je testament aangewezen is.

Een concreet voorbeeld: Bart heeft twee kinderen. Hij schrijft in zijn testament: "Wat ik aan mijn zoon Simon legateer, gaat als hij sterft en wat hij hiervan zelf achterlaat naar zijn broer Lucas."

Zo'n restlegaat levert een interessant fiscaal resultaat op. De eerste begunstigde wordt onderworpen aan de erfbelasting, zoals bij een normaal legaat. De tweede begunstigde betaalt erfbelasting op wat overblijft. Maar voor de bepaling van het tarief van deze tweede successie wordt rekening gehouden met de verwantschapsband tussen de oorspronkelijke testamentmaker en de tweede verkrijger.

In ons voorbeeld van daarnet: Lucas erft van zijn broer Simon uit het restlegaat.

Daarop betaalt hij erfbelasting volgens het goedkope tarief 'rechte lijn', tussen ouders en kind, en niet volgens het veel duurdere tarief 'tussen broers'.

Een restlegaat wordt niet enkel gebruikt om verstandig om te springen met successierechten. Vaak brengt een restlegaat een gemoedsrust voor ouders die willen anticiperen op de zorg en het levensonderhoud van een zorgenkind.

Hierbij is de eerste begunstigde het zorgenkind en de tweede begunstigde een ander familielid of bijvoorbeeld een zorginstelling.

Ouders die willen anticiperen op de financiële belangen van hun zorgenkind laten zich het best adviseren door de notaris. Een restlegaat is zeker niet altijd de enige – of zelfs beste – oplossing.

Afhankelijk van de persoonlijke situatie van het gezin kan de notaris bepaalde andere technieken aanraden.

Wist je dat ...

- ... je een eigenhandig testament niet mag typen op een computer? Je moet je testament volledig met de hand schrijven, dateren en handtekenen.
- ... een mondeling testament niet geldig is? Je testament inspreken op bandrecorder, videocassette of dvd is geen goed idee. Een geldig testament moet op papier staan.
- ... je geen volmacht kan geven voor het schrijven van je testament? Een testament is een strikt persoonlijk document, je moet het zelf schrijven.
- ... je geen gezamenlijk testament kan maken met je echtgenoot of partner? Je mag niet samen één document ondertekenen. Wel geldig is een 'spiegeltestament'. Je schrijft dan exact dezelfde tekst op een apart document en ondertekent dit eigenhandig.
- ... je jouw testament steeds kan herroepen?
- ... een notaris je kan begeleiden bij de opmaak van jouw testament? De notaris zorgt ervoor dat je testament juridisch geldig is opgesteld. Zo vermijd je conflicten na je overlijden. Bovendien is in bepaalde omstandigheden een notarieel testament, opgesteld in aanwezigheid van twee getuigen, te verkiezen boven een eigenhandig geschreven testament.

NOTARIS.BE

IK ERF... HOE WORD IK BELAST?

Wie erft, is onderworpen aan successierechten. Dit is het geval ongeacht of men nu erft via de wet of via een testament. In Vlaanderen spreekt men vandaag van "erfbelasting".

Sinds 1 september 2018 gelden in het Vlaams gewest nieuwe, verlaagde successietarieven. Daarmee werd de hoge fiscale druk aanzienlijk verlaagd.

Tarieven voor partners en verkrijgingen in rechte lijn

De Vlaamse Codex Fiscaliteit hanteert het begrip "**partners**" als verzamelterm voor de echtgenoten, wettelijk samenwonenden én feitelijk samenwonenden die minstens één jaar, onafgebroken, een gemeenschappelijke huishouding voeren.

Partners zijn onderworpen aan dezelfde tarieven als de verkrijgers in rechte lijn (de afstammelingen). Opgelet, de gewesten geven elk hun eigen invulling aan het begrip "partners".

In Brussel en Wallonië geniet je bijvoorbeeld maar van het laagste tarief als je getrouwd bent of wettelijk samenwoont met je partner.

In Vlaanderen kunnen feitelijk samenwonende partners, zoals eerder vermeld, ook genieten van het laagste tarief, mits ze één jaar ononderbroken hebben samengeleefd met de overleden partners.

Volledigheidshalve vermelden we dat de langstlevende partner in Vlaanderen vanaf 1 september 2018 kan genieten van een belastingvrij gedeelte (abattement) van 50.000 euro dat wordt toegepast op de nettoverkrijging van roerende goederen (bv meubelen, bankrekeningen,...).

Kinderen onder de 21 jaar waarvan beide ouders zijn overleden, worden bij overlijden van hun langstlevende ouder vrijgesteld ten belope van het verkregen aandeel in de gezinswoning waar de ouder (of ouders bij gelijktijdig overlijden) gedomicilieerd was. Bovendien worden ze ook vrijgesteld op de verkrijging van roerende goederen ten belope van 75.000 euro.

Tarief **partners** en **rechte lijn**:

Vlaams Gewest		Brussels Gewest		Waals Gewest	
Schijf van het erfdeel	**Tarief**	**Schijf van het erfdeel**	**Tarief**	**Schijf van het erfdeel**	**Tarief**
Schijf van het erfdeel	**Tarief**	Schijf van het erfdeel	**Tarief**	Schijf van het erfdeel	**Tarief**
€ 0 tot 50.000	**3%**	€ 0 tot 50.000	**3%**	€ 0 tot 12.500	**3%**
€ 50.000,01 tot 250.000	**9%**	€ 50.000,01 tot 100.000	**8%**	€ 12.500,01 tot 25.000	**4%**
Boven € 250.000	**27%**	€ 100.000,01 tot 175.000	**9%**	€ 25.000,01 tot 50.000	**5%**
		€ 175.000,01 tot 250.000	**18%**	€ 50.000,01 tot 100.000	**7%**
		€ 250.000,01 tot 500.000	**24%**	€ 100.000,01 tot 150.000	**10%**
		Boven € 500.000	**30%**	€ 150.000,01 tot 200.000	**14%**
				€ 200.000,01 tot 250.000	**18%**
				€ 250.000,01 tot 500.000	**24%**
				Boven € 500.000	**30%**

NOTARIS.BE

Ook **broers en zussen** kennen een afzonderlijk tarief:

Vlaams Gewest		Brussels Gewest		Waals Gewest	
Schijf van het erfdeel	**Tarief**	**Schijf van het erfdeel**	**Tarief**	**Schijf van het erfdeel**	**Tarief**
€ 0 tot 35.000	**25%**	€ 0 tot 12.500	**20%**	€ 0 tot 12.500	**20%**
€ 35.000,01 tot 75.000	**30%**	€ 12.500,01 tot 25.000	**25%**	€ 12.500,01 tot 25.000,00	**25%**
Boven € 75.000	**55%**	€ 25.000,01 tot 50.000	**30%**	€ 25.000,01 tot 75.000,00	**35%**
		€ 50.000,01 tot 100.000	**40%**	€ 75.000,01 tot 175.000,00	**50%**
		€ 100.000,01 tot 175.000	**55%**	Boven € 175.000	**65%**
		€ 175.000,01 tot 250.000	**60%**		
		Boven € 250.000	**65%**		

Het oude successierecht kende vier categorieën: 'echtgenoten en kinderen', 'broers en zussen', 'ooms, tantes, neven en nichten' en 'de anderen' (vreemden). Dat is veranderd.

Vlaanderen kent in de zijlijn nog slechts twee tariefgroepen: 'broers en zussen' en 'anderen'. Neven en nichten die van een oom of tante erven (of omgekeerd) worden in Vlaanderen belast tegen hetzelfde tarief als 'vreemden'. In Wallonië en Brussel bestaat het onderscheid tussen de groep 'ooms, tantes, neven en nichten' en 'anderen' nog.

Ooms, tantes, neven en nichten

Brussels Gewest		Waals Gewest	
Schijf van het erfdeel	**Tarief**	**Schijf van het erfdeel**	**Tarief**
€ 0 tot 50.000	**35%**	€ 0 tot 12.500	**25%**
€ 50.000,01 tot 100.000	**50%**	€ 12.500,01 tot 25.000	**30%**
€ 100.000,01 tot 175.000	**60%**	€ 25.000,01 tot 75.000	**40%**
Boven € 175.000	**70%**	€ 75.000,01 tot 175.000	**55%**
		Boven € 175.000	**70%**

Niet iedereen heeft een partner of dichte familie. In de laatste categorie zitten alle verre erfgenamen en niet-familieleden, bijvoorbeeld vrienden die via testament erven. Ook schoonouders, schoonbroers of -zussen en schoonkinderen, behoren tot deze groep. In de categorie **'vreemden'** krijgen we met **zeer hoge successietarieven** te maken.

Vlaams Gewest		Brussels Gewest		Waals Gewest	
Schijf van het erfdeel	**Tarief**	**Schijf van het erfdeel**	**Tarief**	**Schijf van het erfdeel**	**Tarief**
€ 0 tot 35.000	**25%**	€ 0 tot 50.000	**40%**	€ 0 tot 12.500	**30%**
€ 35.000,01 tot 75.000	**45%**	€ 50.000,01 tot 75.000	**55%**	€ 12.500,01 tot 25.000	**35%**
Boven € 75.000	**55%**	€ 75.000,01 tot 175.000	**65%**	€ 25.000,01 tot 75.000	**60%**
		Boven € 175.000	**80%**	€ 75.000,01 tot 175.000	**80%**
				Boven € 175.000	**80%**

NOTARIS.BE

De gezinswoning: een bijzonder geval

De gezinswoning is vaak het belangrijkste en waardevolste bestanddeel van de erfenis. Elk gewest probeert daarom de belastingdruk op het erven van de gezinswoning te verlagen.

In Vlaanderen, Brussel én Wallonië betaalt de langstlevende echtgenoot of de wettelijk samenwonende partner geen successierechten meer op de gezinswoning; de erfgenamen in rechte lijn nog wel. Het gunstregime geldt in Wallonië en Brussel evenwel niet voor de feitelijk samenwonende partners, maar enkel voor de wettelijk samenwonende partners. In Vlaanderen kunnen feitelijk samenwonende partners ook genieten van het gunstig regime. Ze moeten dan wel drie jaar onafgebroken samengewoond hebben vóór het overlijden van één van hen. De vrijstelling geldt voor wie de gezinswoning erft volgens de wettelijke regels van het erfrecht en voor wie erft via testament of een bijzondere toebedeling via het huwelijkscontract.

De vrijstelling geldt niet als de samenwonende die een aandeel krijgt in de gezinswoning een bloedverwant is in rechte lijn. Dus: inwonende kinderen, kleinkinderen, ouders of grootouders, evenals stiefkinderen en zorgkinderen hebben geen recht op de vrijstelling. Maar twee broers of neven of nichten die wettelijk of minstens drie jaar feitelijk samenwoonden komen wel in aanmerking.

Het aanwasbeding

WAT IS EEN AANWASBEDING?

Een 'beding van aanwas' is een clausule die de notaris inbouwt in de koopakte als samenwonenden, elk voor de helft, een gezinswoning kopen. Sterft één van de partners? Dan gaat zijn aandeel van de woning automatisch naar de andere partner, in volle of blote eigendom of beperkt tot vruchtgebruik, eventueel naar keuze van de langstlevende partner. De langstlevende krijgt de woning niet via erfenis, maar wel via een overeenkomst. Dit heeft een aantal gevolgen:

- heeft de eerststervende reservataire erfgenamen, zoals ouders of kinderen? Dan kunnen zij in principe hun erfrechtelijke reserve niet inroepen tegen de langstlevende partner.
- aangezien een aanwasbeding niets met erven te maken heeft, moeten er ook geen successierechten betaald worden. Wel moet de ontvangende partner verkooprechten betalen op het deel dat "aanwast". Het tarief daarvoor is hetzelfde als het tarief dat verschuldigd was op het moment van de aankoop van het goed.

ALTIJD AAN TE RADEN?

Heel vaak, en dan vooral bij koppels die al geruime tijd geleden een woning met een aanwasbeding hebben aangekocht, is een check-up nuttig om burgerrechtelijke en om fiscale redenen. Woon je nu al wettelijk samen en bevat je koopakte een aanwasclausule waarbij de aanwas beperkt is tot het vruchtgebruik? Dan is de kans groot dat deze clausule nutteloos is geworden. De wet organiseert immers automatisch zo'n erfrecht in vruchtgebruik op de gezinswoning. Is de samenwoningsrelatie zeer stabiel? Dan heeft de clausule burgerrechtelijk dus nog weinig zin. De clausule valt bovendien fiscaal duurder uit dan het wettelijke erfrecht. De gezinswoning wordt tussen partners immers in de drie gewesten vrijgesteld van successierechten, terwijl een aanwasclausule aanleiding geeft tot een registratiebelasting (zoals hierboven aangegeven).

SOMS AAN TE RADEN

Feitelijk samenwonende partners hebben géén erfrecht. Ze erven dus ook niet het vruchtgebruik van de gezinswoning. Een aanwasbeding zorgt ervoor dat de feitelijk samenwonende partner de woning in vruchtgebruik of in volle eigendom kan verkrijgen na overlijden van de andere partner. Voor feitelijk samenwonende partners is een aanwasclausule dus zeker zinvol.

Ook voor de wettelijk samenwonende partners kan een aanwasbeding voordelen hebben. De wettelijk samenwonende langstlevende kan onterfd worden door zijn partner. Het wettelijk erfrecht in vruchtgebruik is immers niet reservatair beschermd. Bovendien erft de wettelijk samenwonende partner "slechts" het vruchtgebruik. Vaak willen de samenwo-

nende partners elkaar de volle eigendom toekennen, wat perfect kan met een aanwasclausule. Deze clausule geeft in die zin dus meer zekerheid voor de wettelijk samenwonende partner.

Vergeet ook niet dat een wettelijke samenwoning op eenzijdig initiatief kan verbroken worden. Er ontstaat dan een toestand van louter feitelijke samenwoning. Het wettelijk erfrecht geldt dan niet langer voor de langstlevende wettelijk samenwonende. Het beding van aanwas vangt zulke rampscenario's op. Het kan in principe alleen verbroken worden na wederzijds akkoord tussen de samenwonenden.

En voor gehuwden? De gehuwde partner erft minstens en altijd het vruchtgebruik op de gezinswoning en de inboedel. Hier is er dus wel meer zekerheid dan bij ongehuwde samenwonenden. Maar soms wensen gehuwde partners méér na te laten aan elkaar dan louter het vruchtgebruik op de gezinswoning. Hoewel er verschillende mogelijkheden zijn, vormt het aanwasbeding voor volle eigendom hier ook een oplossing. Een beding van aanwas kan wel enkel toegepast worden op de eigen goederen van de echtgenoten. Om de goederen in het gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom te verkrijgen, bestaan er andere mogelijkheden. We komen daar verder op terug.

GEEN AANTASTING VAN DE RESERVE

Werken met een aanwasbeding heeft nog een ander belangrijk voordeel: een aanwasbeding kan de reserve van de kinderen niet aantasten. Schenkingen en legaten via testamenten kunnen wél de reserve aantasten. In sommige gevallen kan dat aspect doorslaggevend zijn.

EEN AANWASBEDING EN EEN TESTAMENT: HET BESTE VAN TWEE WERELDEN

Een aanwasbeding geeft zekerheid, maar het kan duurder uitvallen. Een legaat via testament is minder zeker (een testament kan gewijzigd worden), maar valt vaak goedkoper uit omdat partners geen successierechten moeten betalen op de gezinswoning... Wat kiezen we dan? Beiden! Tegelijk met het laten opstellen van het beding van aanwas met optie, kan een samenwonende of zelfs een gehuwde partner een testament (laten) opmaken. Bij het overlijden kiest de langstlevende één van de twee mogelijkheden. Kiest hij voor de aanwas? Dan betaalt hij het verkooprecht. Roept hij het testament in? Dan geniet hij van de vrijstelling op de gezinswoning.

Een aanwasbeding gebruiken kan enkel als beide kopers in gelijke delen aankopen.

Het huwelijkscontract

Het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Door de dood houdt het huwelijk op en wordt het huwelijksstelsel automatisch ontbonden. De vereffening van het huwelijksvermogen gaat de vereffening van de nalatenschap vooraf. Gevolg? Het huwelijksvermogensstelsel bepaalt waaruit de nalatenschap van een gehuwde erflater precies bestaat.

HET HUWELIJKSVERMOGENSSTELSEL: CRUCIAAL OM TE WETEN WAT JE ERFT

Ieder gehuwd koppel is anders en kent zijn eigen levensomstandigheden. Sommige huwelijkspartners zijn zelfstandige ondernemers, andere huwelijkspartners werken niet. Sommigen trouwen en willen samen veel sparen, anderen hebben al een huwelijk achter de rug en willen hun vermogens gescheiden houden. Veel koppels hebben een kinderwens, anderen willen geen kinderen. Voor al deze koppels past het ene huwelijksvermogensstelsel misschien wat beter dan het andere. Vandaar dat koppels een bewuste keuze moeten maken wanneer ze voor een huwelijksvermogensstelsel kiezen. Het gekozen stelsel zal immers een grote impact hebben wanneer het huwelijk wordt ontbonden door een overlijden of door een echtscheiding...

Iedereen die trouwt valt onder een huwelijksvermogensstelsel, ook de echtgenoten die geen huwelijkscontract hebben gesloten! Koppels die géén huwelijkscontract sluiten vallen onder het wettelijk huwelijksvermogensstelsel.

DE VERSCHILLENDE HUWELIJKSVERMOGENSSTELSELS

Het wettelijk stelsel

Echtgenoten zijn niet verplicht om een huwelijkscontract af te sluiten. Kiezen ze om te trouwen zonder huwelijkscontract, dan vallen ze onder het 'wettelijk stelsel'. Echtgenoten kunnen ook een huwelijkscontract opstellen om het wettelijk stelsel te verfijnen. Het wettelijk huwelijksvermogensstelsel komt er op neer dat er binnen het huwelijk drie vermogens bestaan: de twee eigen vermogens van de gehuwde partners enerzijds, en een gemeenschappelijk vermogen anderzijds.

De nalatenschap van de langstlevende gehuwde partner bestaat uit het eigen vermogen van de overleden echtgenoot en zijn aandeel (de helft) in het gemeenschappelijk vermogen.

EIGEN VERMOGEN ECHTGENOOT

1

EIGEN VERMOGEN ECHTGENOOT

2

- Goederen die aangekocht werden vóór het huwelijk
- Inkomsten en spaargeld verkregen vóór het huwelijk
- Erfenissen
- Schenkingen
- Schulden in het kader van eigen goederen
- Schulden die ontstaan zijn vóór het huwelijk
- Schadevergoedingen wegens persoonlijke ongeschiktheid
- ...

GEMEENSCHAPPELIJK VERMOGEN

3

- Goederen die aangekocht zijn tijdens het huwelijk
- Schulden m.b.t. de gemeenschappelijke goederen
- De beroepsinkomsten tijdens het huwelijk
- Inkomsten uit de eigen goederen
- Alle goederen waarvan niet kan bewezen worden dat ze behoren tot een eigen vermogen
- Schadevergoeding ter vervanging van een beroepsinkomst
- ...

NOTARIS.BE

Het stelsel van scheiding van goederen

Koppels kunnen ook kiezen om te trouwen onder het stelsel van "scheiding van goederen". Dan kiezen ze ervoor om alles apart te houden: elk heeft zijn eigen vermogen. Er bestaat in dit stelsel géén gemeenschappelijk vermogen. Niet alleen de inkomsten blijven gescheiden, ook de schulden blijven elk van hen. Dit kan interessant zijn voor koppels waarvan één van hen professionele schulden zou kunnen maken. De professionele schuldeisers kunnen dan enkel raken aan het vermogen van de zelfstandige echtgenoot met een professionele activiteit, maar niet aan het persoonlijk vermogen van de andere echtgenoot. Dit belet niet dat sommige goederen in onverdeeldheid kunnen toebehoren aan de echtgenoten. Een onverdeeldheid betekent dat de echtgenoten samen eigenaar zijn van het goed.

De erfenis van de langstlevende huwelijkspartner bestaat uit het eigen vermogen van de langstlevende echtgenoot en, in voorkomend geval, zijn aandeel in de onverdeelde goederen.

Koppels die getrouwd zijn met scheiding van goederen kunnen een zekere solidariteit ten opzichte van elkaar organiseren. Zo kunnen deze koppels een beding van "verrekening van aanwinsten" toevoegen aan hun huwelijkscontract, zodat de economisch 'zwakkere' partner niet benadeeld wordt bij de ontbinding van het huwelijk. Ook de gezinswoning kan het voorwerp uitmaken van bepaalde bedingen in het huwelijkscontract.

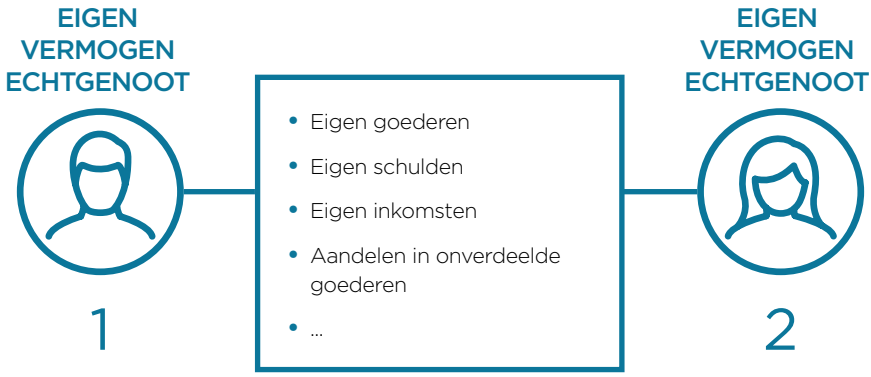

Het stelsel van de algehele gemeenschap

Is de erflater gehuwd onder een stelsel van algehele gemeenschap van goederen? Dan bestaat de nalatenschap alleen uit het aandeel van de overledene in deze gemeenschap (de helft). Er zijn in principe geen eigen goederen. De langstlevende echtgenoot behoudt zijn eigen aandeel in de gemeenschap (de andere helft). De erfenis van de langstlevende echtgenoot bestaat uit het aandeel in volle eigendom van de overledene in het gemeenschappelijk vermogen. Aangezien er geen eigen vermogen is, betekent dit dat de langstlevende alles in volle eigendom erft.

1

GEMEENSCHAPPELIJK VERMOGEN

- Alle inkomsten
- Alle schulden
- Alle goederen die vóór en tijdens het huwelijk werden aangekocht
- Alle schenkingen
- Alle erfenissen

NOTARIS.BE

De anticipatieve inbreng: speciaal voor ongehuwd samenwonenden

Sinds 1 september 2018 kunnen ook ongehuwde samenwonenden of koppels die van plan zijn om ongehuwd samen te wonen, genieten van een 'anticipatief' gemeenschapsstelsel. Ongehuwde koppels die samen een huis aankopen kunnen door middel van een clausule in de aankoopakte een 'anticipatieve inbreng' regelen in de gemeenschap voor het geval ze later zouden trouwen. Deze clausule zorgt ervoor dat het voorhuwelijks aangekocht goed automatisch in de gemeenschap terecht komt wanneer de partners trouwen. Let wel, het aangekochte goed moet dan wel in gelijke delen aangekocht worden (elk van de partners moet voor 50% eigenaar zijn). Heel vaak wensen koppels een goed in de gemeenschap in te brengen, zodat het lot van de gezinswoning geregeld wordt voor het geval één van hen zou overlijden.

Vóór het huwelijk

Vanaf het aangaan van het huwelijk

GEMEENSCHAPPELIJK VERMOGEN ECHTGENOTEN

WIE ERFT WAT?

Heel vaak is de langstlevende echtgeno(o)t(e) niet de enige die in aanmerking komt om te erven. Het is niet ongewoon dat er kinderen, broers, zussen, ouders... samen met de langstlevende echtgenoot erven. De overlevende echtgenoot erft dan "samen" met anderen. Het maakt daarbij niet uit of de kinderen geboren zijn binnen of buiten het huwelijk.

Wat als er kinderen zijn?

De langstlevende echtgenoot erft de volledige nalatenschap in vruchtgebruik. Dit betekent dat de langstlevende in de gezinswoning kan blijven wonen of verhuren en eventueel kan genieten van de renten en interesten van bepaalde rekeningen. De kinderen erven de "blote" eigendom van de nalatenschap. Ze erven dus de kapitaalwaarde van bepaalde goederen, maar ze moeten wel het vruchtgebruik van hun overlevende ouder dulden. Het systeem waarbij verschillende mensen zeggenschap hebben over een onroerend goed (hetzij als blote eigenaar, hetzij als vruchtgebruiker), kan in het dagelijks leven praktische problemen veroorzaken. Daarom kan de langstlevende partner de omzetting vragen van het vruchtgebruik in kapitaal. Dan worden de kinderen de volle eigenaar, mits betaling van een vergoeding aan de langstlevende echtgenoot.

Wat als er géén kinderen zijn (maar wel andere bloedverwanten)?

De langstlevende echtgenoot erft het vruchtgebruik over de eigen goederen van de overleden partner en de volle eigendom van het deel dat de overleden partner in de gemeenschap of in onverdeeldheid had. De andere bloedverwanten erven de blote eigendom op de eigen goederen van de overledene.

CLAUSULES DIE HET VERSCHIL MAKEN...

Uit het voorgaande blijkt dat de langstlevende echtgenoot vaak in samenloop komt met andere mensen als het op erven aankomt. Heel vaak zal de langstlevende gehuwde partner slechts een vruchtgebruik erven op goederen. Dit kan voor praktische problemen zorgen aangezien de bevoegdheden met betrekking tot het bestuur en het beheer van bepaalde goederen verschillen naargelang iemand vruchtgebruiker is of volle eigenaar.
Om praktische problemen te vermijden en om op voorhand duidelijkheid te scheppen, kiezen echtgenoten of toekomstige echtgenoten vaak om te sleutelen aan hun huwelijkscontract door bepaalde clausules in te voeren. Wij overlopen hier de belangrijkste.

NOTARIS.BE

Het keuzebeding

Een keuzebeding is een beding dat de langstlevende echtgenoot meer vrijheid biedt bij het erven van goederen uit de gemeenschap. De langstlevende kan immers via een keuzebeding kiezen welke goederen hij of zij wenst te behouden van de gemeenschap en welke goederen gewoon vererfd worden. Verschillende opties worden vooraf bekeken en de langstlevende kan op het moment van het overlijden van zijn partner kiezen welke optie hem of haar fiscaal of familiaal het beste uitkomt. De inlassing van een keuzebeding in een huwelijkscontract is geen zware procedure.

Het beding van verrekening van aanwinsten

Een verrekeningsbeding is een beding dat voorziet in een grotere solidariteit tussen de partners die getrouwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen. Dit beding heeft tot gevolg dat de ene partner een vordering krijgt op de andere – meer financieel krachtige – partner. Het stelsel van scheiding van goederen heeft een belangrijk nadeel: in principe delen de echtgenoten hun inkomsten niet, ook niet als één partner meer verdient dan de andere. Dat gebeurt bijvoorbeeld als de man beroepsactief blijft en de vrouw voor de opvoeding van de kinderen haar professionele carrière afbouwt of stopzet. Na een tijd ontstaan er scheeftrekkingen tussen de vermogens: de ene partner verwerft een groter vermogen (en pensioenrechten) en de andere partner verwerft minder. De juiste clausule in het huwelijkscontract invoegen helpt om een zekere financiële gelijkheid te herstellen in geval het huwelijk van het koppel ontbonden zou worden. Het beding van verrekening van aanwinsten trekt dus één en ander recht op het 'einde van de huwelijksrit' of bij ontbinding van het huwelijksstelsel door overlijden. Er ontstaat in hoofde van de 'arme' echtgenoot een schuldvordering op de 'rijkere echtgenoot'.
De partners zijn daarbij vrij om te kiezen wanneer er een verrekening moet gebeuren (enkel bij overlijden/enkel bij een echtscheiding/in beide gevallen) en in welke verhouding er een verdeling moet gebeuren (bv. 50/50). Meestal raadt men aan om het verrekenbeding facultatief op te stellen. De langstlevende krijgt dan de keuze om het beding al dan niet in te roepen.

Een beding van inbreng

Goederen die eigen zijn, kunnen in het wettelijk stelsel ondergebracht worden in het "gemeenschappelijk" vermogen. Dit kan door een inbrengclausule toe te voegen aan de huwelijksovereenkomst. Zowel roerende als onroerende goederen kunnen ingebracht worden in de gemeenschap, hoewel de inbreng van

een onroerend goed in de praktijk meer voorkomt. Waarom zou een koppel een eigen onroerend goed 'gemeenschappelijk' willen maken? Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer er nog een lening loopt op het goed dat tijdens het huwelijk met gemeenschappelijke gelden zal worden afgelost; omdat er tijdens het huwelijk zal gebouwd worden op grond die toebehoort aan één van de echtgenoten en de op te richten constructie als gezinswoning zal worden bestemd. Eigen goederen inbrengen in het gemeenschappelijk vermogen zal weliswaar gevolgen hebben voor de partners wanneer het gemeenschappelijk vermogen verdeeld wordt, bijvoorbeeld in geval van echtscheiding.

Het beding van vooruitmaking

Vóór de verdeling van de huwelijksgemeenschap met de andere erfgenamen mag de langstlevende echtgenoot een bepaald deel uit de huwelijksgemeenschap nemen. Wat overblijft in het gemeenschappelijk vermogen wordt in gelijke helften verdeeld. De ene helft gaat naar de nalatenschap, waarin de langstlevende ook nog rechten heeft, de andere helft naar de langstlevende echtgenoot. Dankzij het beding van vooruitmaking kan de langstlevende echtgenoot goederen met een emotionele of economische waarde onttrekken aan de onzekerheid van de erfrechtelijke verdeling. Ze komen dan meteen in zijn kavel terecht.

De schenking

BEGRIP

De schenking is een akte waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van een zaak ontdoet ten voordele van de begiftigde die ze aanneemt. Bij een schenking is er altijd sprake van de wil om werkelijk iemand te begunstigen, een vrijgevigheidgedachte, en een materieel element, nl. een verarming (voor de schenker) en een verrijking (voor de begiftigde).

Een belangrijk kenmerk van de schenking is het onherroepelijk karakter. In principe kan je niet terugkomen op een schenking. Schenk dus weloverwogen en na rijp beraad. Er is geen weg terug. Dat is een groot verschil met het testament. Er bestaan wel uitzonderingen op de principiële onherroepelijkheid van de schenking: schenkingen tussen echtgenoten zijn eenzijdig herroepbaar door de schenker, tenzij de schenking gebeurde in een huwelijkscontract.

Een schenking is een contract. Dit betekent dat het pas geldig is als het tijdens het leven van de schenker door de begiftigde uitdrukkelijk aanvaard wordt. Een loutere 'belofte' tot schenking heeft juridisch geen enkele waarde.

INVLOED OP HET ERFRECHT

Schenken en erven zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wanneer je beslist om een deel van je vermogen bij leven te schenken, dan betekent dit dat je "beschikt" over een deel van jouw vermogen. Dit geldt ook wanneer je beslist om een testament op te stellen. Een schenking heeft dus een rechtstreekse invloed op jouw vermogen.

Voor een ouder die wil schenken aan een kind is het van belang te weten wat precies de invloed is van de schenking op het (toekomstig) erfdeel van dat kind. De wetgever gaat ervan uit dat ouders, in principe, niet de bedoeling hebben om één kind te bevoordelen ten opzichte van de andere kinderen. Daarom wordt een schenking aan een kind vermoed een voorschot te zijn op zijn erfenis. Bij het overlijden van de ouder-schenker zal er rekening worden gehouden met deze schenking bij verrekening van de individuele erfdelen van de kinderen. Het zal er dus op neerkomen dat het kind dat al een schenking heeft ontvangen net wat minder zal erven dan zijn broers of zussen (ten belope van de waarde van de schenking op dag van de schenking, geïndexeerd tot op het moment van het overlijden).

Ouders zijn niet verplicht om een goed of kapitaal 'als voorschot" op de erfenis te schenken. Een ouder kan ook expliciet de keuze maken om een kind een "extraatje" te geven, bovenop zijn erfdeel. Iedereen heeft immers een vast deel van

zijn vermogen dat hij kan schenken of legateren (het "beschikbaar deel'). Dit deel wordt beperkt door de reserve van de andere kinderen. Een ouder zal dus slechts kunnen schenken ten belope van het beschikbaar deel. Sinds 1 september 2018 staat het beschikbaar deel altijd gelijk aan de helft van het vermogen van een persoon, ongeacht het aantal kinderen.

Een schenker kan natuurlijk ook aan andere mensen dan zijn kinderen schenken (bijvoorbeeld aan een neef, een vriend, een partner, een goed doel...). Zo'n schenkingen worden nooit beschouwd als een "voorschot" op een erfenis, maar steeds als "buiten erfdeel" (er is dan meestal ook geen sprake van een erfenis voor deze begunstigden). Men houdt dus ook geen rekening met de waarde van de schenking ten opzichte van de kinderen. Wel geldt hier ook de regel dat men niet méér mag schenken dan de helft van zijn vermogen. De totale reserve van de kinderen bedraagt immers altijd de helft van de nalatenschap en daar moet de schenker rekening mee houden.

Schenkt de schenker toch meer dan wat hij "mag" schenken? Dan kunnen de kinderen voor hun rechten opkomen op het moment dat hun ouder overlijdt. Ze kunnen een zogenaamde "vordering tot inkorting" instellen.

DE NOTARIËLE SCHENKING

In principe moet elke schenking van roerende en van onroerende goederen gebeuren via een notariële akte. Dat staat in ons Burgerlijk Wetboek. Waarom? Schenkingen hebben verregaande gevolgen voor het patrimonium van de schenker. Daarom wil de wetgever dat de kandidaat-schenker bijgestaan wordt door een onpartijdig raadsman, de notaris. Bovendien heeft een schenking ook gevolgen in het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht. Een miskenning van dit vormvoorschrift wordt zwaar afgestraft. Wie goederen wegschenkt via onderhandse akte doet een nietige schenking. Men doet dan alsof de schenking gewoon niet bestaat.
Toch zijn er voor roerende goederen 'alternatieve' schenkingstechnieken toegelaten waarvoor je geen notariële tussenkomst nodig hebt. Met deze alternatieve methodes betaal je in principe geen schenkbelasting.

Maar wees voorzichtig. Vooral deze technieken veroorzaken vaak juridische discussies achteraf. Bovendien mislukt in bepaalde gevallen het beoogde effect, namelijk belastingbesparing. Overlijdt de schenker binnen de drie jaar na de schenking? Dan moet de erfbelasting toch nog betaald worden. Bij een notariele schenking is dat niet het geval.

NOTARIS.BE

Overweeg je één van de onderstaande schenkingstechnieken toe te passen? Bespreek het even met een notaris. Dit zijn immers zeer ingewikkelde en verfijnde methodes. De kleinste misstap veroorzaakt juridische betwistingen of fiscaal onheil.

DE HANDGIFT

Een handgift komt geldig tot stand door de overhandiging van het geschonken goed, door de schenker aan de begiftigde. Voor dit type van schenking is de materiële overdracht cruciaal. Daarom kunnen alleen tastbare goederen het voorwerp uitmaken van een handgift. Komen in aanmerking: cash geld, meubilair, juwelen, kunstvoorwerpen, enzovoort. Aandelen op naam van een vennootschap kunnen nooit het voorwerp van een handgift uitmaken. Strikt gezien heb je geen schriftelijk document nodig voor een handgift.
In de praktijk creëer je best wel een geschreven bewijs van de handgift. Vaak ontstaan na de dood van de schenker jarenlange juridische gevechten tussen de erfgenamen en de begunstigde van de handgift. Heeft de overledene wel echt geschonken? Of werden de goederen hem slinks en onrechtmatig ontfutseld? Daarom stel je toch best een document op van de handgift. Laat je bij de opmaak van het document door een specialist begeleiden. De inhoud en de precieze formulering zijn juridisch zeer belangrijk.

Geschreven handgiftdocumenten kunnen ook fiscaal belangrijk zijn. Ze bewijzen dat de overhandiging een schenking was en meer dan drie jaar vóór het overlijden plaatsvond. Op die manier betaal je geen successierechten. Of word je als schenker plots ziek, binnen de drie jaar na de handgift? Dan kan je de handgiftdocumenten gebruiken om nog snel de lage schenkbelasting te betalen. Zo ontsnappen je erfgenamen aan de hogere successietarieven.

DE ONRECHTSTREEKSE SCHENKING

Bij een onrechtstreekse schenking gebruikt de schenker een ander soort, neutraal ogend, contract. Er ontstaat een verschuiving van het vermogen van de schenker naar dat van de begiftigde. De transactie is op het eerste zicht geen schenking, maar heeft economisch gezien wel hetzelfde effect. Uit de handeling kan niet meteen afgeleid worden of de eigendomsoverdracht die ze teweegbrengt bedoeld is als een schenking, of niet. Het schoolvoorbeeld van een onrechtstreekse schenking is het levensverzekeringscontract ten voordele van een derde persoon, de persoon die je wil begunstigen. Een ander voorbeeld is de kwijtschelding van schulden. Dit

komt vaak voor bij kmo's. Vader heeft een vennootschap. Hij verkoopt zijn aandelen aan zijn zoon. De afspraak is dat hij de prijs op termijn mag betalen. Na een tijdje meldt de vader aan de zoon dat hij niet langer moet betalen. Een ouder die zijn woning verkoopt aan een kind tegen een (te) lage prijs is ook een voorbeeld van een onrechtstreekse schenking.

DE BANKGIFT

De bankwereld promoot fel de 'bankgift'. Wat is het verschil met de handgift? Een échte handgift van geld gebeurt als volgt: de schenker haalt een geldsom van zijn rekening, overhandigt het geld aan de begiftigde en die plaatst de ontvangen som op zijn rekening. Bij een bankgift gaan de fondsen via overschrijving van de bankrekening van de schenker naar de bankrekening van de begiftigde. Het is een zuivere bancaire transactie.

Er is al veel inkt gevloeid over deze methode van schenken. Een bankoverschrijving is immers volkomen neutraal. Ze kan meerdere oorzaken hebben: een betaling, een lening, enzovoort. De meeste juristen lijken het er ondertussen over eens te zijn: het gaat over een geldige onrechtstreekse schenking als bewezen wordt dat de overschrijving gepaard ging met een begiftigingsinzicht (de 'animus donandi', zie eerder).

Let op, kom met de bankgift niet in het vaarwater van de rechtstreekse schenking. En dat gebeurt, menen sommige bronnen, als je op het overschrijvingsformulier de melding 'schenking' als referte aanbrengt. Je doet dan in feite een rechtstreekse schenking. Maar je hebt geen notariële akte gebruikt. Daardoor kan zo'n bankgift met nietigheid bedreigd worden. Je vermeldt beter dus helemaal niets als je een bankgift doet. Laat uw intentie tot schenken tot uiting komen in begeleidende documenten of briefwisseling.

DE BUITENLANDSE NOTARIS

Of zoekt u uw heil buiten de landsgrenzen? Juridisch kan dit perfect! In sommige landen kunnen buitenlanders schenken bij een lokale notaris, zonder schenkbelasting te moeten betalen. Vooral Nederland en bepaalde kantons in Zwitserland zijn daarvoor erg populair. Het Belgisch Burgerlijk Wetboek zegt dat voor een schenking een notariële akte nodig is, maar het zegt nergens dat u voor die akte een Belgische notaris moet raadplegen. Een buitenlandse notariële schenkingsakte moet u niet registreren in België. Op die manier ontwijkt u de Belgische schenkbelasting, maar dat geldt alleen voor roerende goederen. Ben je van plan om roerende goederen (kapitaal, effecten, aandelen...) te schenken met voorbehoud van vruchtgebruik? Dan is het opletten geblazen. Voor deze

schenkingen word je toch belast, zelfs indien je beroep deed op een buitenlandse notaris.

Schenk je via een buitenlandse notaris, een onroerend goed dat in België ligt? Dan moet je wel Belgische schenkbelasting betalen. Maar is de buitenlandse notaris wel vertrouwd met het Belgisch recht? Laat de akte best opmaken in samenwerking met een Belgische notaris. Op die manier wordt correct rekening gehouden met alle regels van het Belgisch erfrecht, het huwelijksvermogensrecht, en het burgerlijk recht in het algemeen.

Het belastingvoordeel van de buitenlandse schenking verdwijnt als de schenker binnen de drie jaar na de schenking overlijdt. Dat geldt ook voor de handgift, de bankgift en de onrechtstreekse schenking. Dat risico loopt u niet, als u roerende goederen schenkt via een Belgische notaris.

SCHENKEN MET DE HANDREM OP

Je kan 'zuiver en eenvoudig' schenken of je kan voorwaarden en lasten verbinden aan de schenking. Dat gebeurt vaak bij mensen die bang zijn om 'zich uit te kleden voor het slapengaan'. Ze organiseren een controle- en vooral een inkomstenbehoud op de weggeschonken goederen. Of de schenker zoekt een manier om de begiftigde te beschermen tegen zichzelf.

Schenkingen kunnen perfect op maat gemaakt worden. Hieronder geven we enkele mogelijkheden.

Schenken met voorbehoud van vruchtgebruik

Schenkingen met voorbehoud van vruchtgebruik komen in de praktijk het meeste voor. De begiftigde ontvangt het geschonken goed, maar wel alleen in blote eigendom. Het vruchtgebruik blijft levenslang bij de schenker. Als de schenker sterft, voegt het vruchtgebruik zich automatisch bij de blote eigendom. De begiftigde wordt op dat ogenblik de volle eigenaar. Het uitdoven van het vruchtgebruik geeft in principe geen aanleiding tot het heffen van de erfbelasting. Maar hier bestaan wel uitzonderingen op.

Vruchtgebruik voorbehouden kan bij schenking van roerende goederen (effecten, een spaarboekje, meubilair, een boot, een wagen, een kunstverzameling,...) en van onroerende goederen (huizen, appartementen, gronden enz.) Welke rechten en voordelen biedt het vruchtgebruik de schenker? Volgens ons Burgerlijk Wetboek is vruchtgebruik het recht om tijdelijk het genot te hebben van een zaak waarvan een ander de eigendom heeft, met de verplichting die zaak zelf in stand te houden. Wat bete-

kent dit concreet? De vruchtgebruiker mag de zaak gebruiken en er het genot van hebben. Hij mag er de vruchten van opstrijken: de huurinkomsten van een woning, intresten van spaartegoeden en kapitalen, dividenden en opbrengsten van aandelen en effectenportefeuilles, enzovoort.

Dankzij de schenking met voorbehoud van vruchtgebruik behoud je als schenker dus inkomsten. En de vruchtgebruiker heeft ook een beheersrecht over de goederen waarop het vruchtgebruik slaat.

En de voordelen voor de blote eigenaar? Hij is de eigenaar. Maar zijn eigendomsrecht is zijn belangrijkste attributen kwijt, namelijk genot en gebruik. Hij kan het voorwerp van het vruchtgebruik nog wel verkopen, wegschenken of in hypotheek geven – tenzij dat uitdrukkelijk verboden wordt in de schenkingsakte. Maar hij kan alleen de blote eigendom verkopen, wegschenken of in hypotheek geven. Krijgt de zaak een nieuwe (blote) eigenaar, door verkoop of schenking? Dan moet die het vruchtgebruik dulden en respecteren. De blote eigenaar kan de volle eigendom alleen maar schenken of verkopen met toestemming van de vruchtgebruiker.

Is schenken met voorbehoud van vruchtgebruik een manier om de controle te behouden over een goed? Automatisch behoud je al een deel van de controle omdat de vruchtgebruiker een beheersrecht heeft. Schenk je bedrijfsaandelen, bijvoorbeeld van een nv of een bvba, dan kan je met een statutaire clausule ook het behoud van stemrecht over deze aandelen organiseren. Zo behoud je de controle over het bedrijf zelf.

Niet alle schenkingen kunnen met voorbehoud van vruchtgebruik. Voor schenkingen via notariële akte is er geen enkel probleem. Maar een handgift of bankgift met voorbehoud van vruchtgebruik is ongeldig!

Schenking met een vervreemdingsverbod

Ben je bang dat je geld of waardevolle goederen schenkt aan iemand met een spreekwoordelijk gat in zijn hand? Of dat je kleinkind door je schenking onbezonnen uitgaven zal doen? Dan las je in de notariële schenkingsakte het beste een vervreemdingsverbod in. Zo'n verbod zet een belangrijk fundament van ons rechtsverkeer op de helling, namelijk het principe van het vrij handelsverkeer van goederen. Leg daarom enige terughoudendheid aan de dag.

Onze rechtspraak duldt het vervreemdingsverbod onder twee voorwaarden:

- het verbod is beperkt in de tijd
- het dient een rechtmatig belang.

Een vervreemdingsverbod dat ingebakken zit in een schenking met voorbehoud van vruchtgebruik is bijvoorbeeld geldig. Het is beperkt in de tijd – namelijk

het leven van de schenker. Het dient een rechtmatig belang – namelijk het rustig genot van de schenker, die niet geconfronteerd wil worden met een wildvreemde blote eigenaar. Ook als het gaat over de schenking van familiesouvenirs lijkt een verbod tot vervreemden aanvaard te worden.

Wat als je het einde van het vervreemdingsverbod koppelt aan het overlijden van de schenker? Dat wordt doorgaans aanvaard. Het omgekeerde wordt meestal niet aanvaard. Het beding dat de onvervreemdbaarheid het hele leven van de begiftigde moet duren is niet geldig.

Het vervreemdingsverbod moet niet noodzakelijk het belang van de schenker beschermen. Ook de begiftigde kan beschermd worden, bijvoorbeeld tegen zijn eigen onervarenheid. Het rechtmatig belang moet ruim geïnterpreteerd worden. Het kan gebaseerd zijn op het verzekeren van de continuïteit van het geschonken familiebedrijf, de belangen van de familie, enzovoort.

Het schoonkind buitenspel

Wat gebeurt er met de schenking aan uw gehuwde dochter als zij en uw schoonzoon gaan scheiden?

In principe valt de schenking aan het gehuwde kind in diens eigen vermogen en niet in de huwelijksgemeenschap. Is zoon- of dochterlief gehuwd onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen? Dan is er geen probleem. De begiftigde behoudt bij een echtscheiding zijn eigen goederen – waaronder de geschonken goederen – zolang hij de oorsprong ervan kan bewijzen.

De schenking komt altijd terecht in het eigen vermogen van het begiftigde kind.

Is de begiftigde gehuwd onder algehele gemeenschap? Dan liggen de zaken anders. Alles valt in de gemeenschap. Toch kunt u een schenking doen aan een persoon gehuwd onder algehele gemeenschap met uitdrukkelijk beding dat het goed hem eigen moet blijven.

Is de begiftigde gehuwd onder scheiding van goederen? Dan is er ook geen probleem. De schenking komt altijd terecht in het eigen vermogen van het begiftigde kind omdat er geen huwelijksgemeenschap is.

Waar wringt het schoentje? Het schoentje wringt wanneer het gehuwde begiftigde kind het geschonken goed in de huwelijksgemeenschap inbrengt. Zoals we hierboven in deze brochure hebben uitééngezet zijn er een aantal voordelen aan de inbreng van een goed in de gemeenschap. Dat ‘risico’ kan je opvangen door in de schenkingsakte een formeel verbod in te lassen tot latere inbreng in de huwelijksgemeenschap.

DE SCHENKBELASTING

In principe is het de begiftigde, dus de persoon die een schenking heeft ontvangen, die de schenking laat registeren en dus de belasting moet betalen. Partijen kunnen echter wel onderling kiezen dat de belastingen toch ten laste van de schenker worden gelegd. Dat gebeurt in de praktijk heel vaak en wordt niet bijkomend belast.

Hoe zien de schenkingstarieven in de drie gewesten er uit?

Roerende goederen

Vlaams Gewest		Brussels Gewest		Waals Gewest	
Rechte lijn, echtgenoten, of samenwonenden	**3%**	Rechte lijn, echtgenoten, of samenwonenden	**3%**	Rechte lijn, echtgenoten, of samenwonenden	**3,3%**
Anderen	**7%**	Anderen	**7%**	Anderen	**5,5%**

Onroerende goederen

Vlaams Gewest in rechte lijn, echtgenoten en samenwonenden		**Brussels Gewest** in rechte lijn, echtgenoten en samenwonenden		**Waals Gewest** in rechte lijn, echtgenoten en samenwonenden	
Schijf van het schenkdeel	**Tarief**	**Schijf van het schenkdeel**	**Tarief**	**Schijf van het schenkdeel**	**Tarief**
€ 0 tot 150.000	**3%**	€ 0 tot 150.000	**3%**	€ 0 tot 150.000	**3%**
€ 150.000,01 tot 250.000	**9%**	€ 150.000,01 tot 250.000	**9%**	€ 150.000,01 tot 250.000	**9%**
€ 250.000,01 tot 450.000	**18%**	€ 250.000,01 tot 450.000	**18%**	€ 250.000,01 tot 450.000	**18%**
Boven € 450.000	**27%**	Boven € 450.000	**27%**	Boven € 450.000	**27%**

Vlaams Gewest Anderen		**Brussels Gewest** Anderen		**Waals Gewest** Anderen	
Schijf van het schenkdeel	**Tarief**	**Schijf van het schenkdeel**	**Tarief**	**Schijf van het schenkdeel**	**Tarief**
€ 0 tot 150.000	**10%**	€ 0 tot 150.000	**10%**	€ 0 tot 150.000	**10%**
€ 150.000,01 tot 250.000	**20%**	€ 150.000,01 tot 250.000	**20%**	€ 150.000,01 tot 250.000	**20%**
€ 250.000,01 tot 450.000	**30%**	€ 250.000,01 tot 450.000	**30%**	€ 250.000,01 tot 450.000	**30%**
Boven € 450.000	**40%**	Boven € 450.000	**40%**	Boven € 450.000	**40%**

SCHENKEN OF LATEN ERVEN?

Schenkingen zijn de laatste jaren een 'hot item' geworden. Logisch, want een vergelijking van de tabellen hierboven leert ons dat de tarieven van de schenkbelasting doorgaans voordeliger zijn dan deze van de erfbelasting. Roerende schenkingen genieten van vlakke lage tarieven (3% en 7%) en sinds vorig jaar zijn ook de tarieven voor onroerende schenkingen fors verlaagd. Maar is schenken altijd een fiscaal voordelige oplossing?

Vlakke en progressieve tarieven

Roerende schenkingen zijn onderworpen aan vlakke tarieven (3% en 7% in Vlaanderen). Wat de waarde van het geschonken roerend goed ook is, de schenking zal altijd onderworpen zijn aan deze tarieven. Bij onroerende schenkingen is het wat ingewikkelder; daar zijn de tarieven progressief. Dat betekent dat ze stijgen naarmate de waarde van het geschonken onroerend goed groter is. De waarde van de schenking is dus verbonden aan een bepaalde 'belastingschijf', die op zijn beurt gekoppeld is aan een bepaald belastingtarief.

Progressievoorbehoud

Als je weet dat de belastingtarieven hoger worden naarmate de waarde van de geschonken of de vererfde goederen stijgt, dan zou je de fiscus te slim af kunnen zijn door telkens kleine opéénvolgende schenkingen te doen. De nalatenschap zou dan verkleinen en bovendien zouden de "kleinere" schenkingen telkens in de laagste schijf terechtkomen. Of toch niet? Je vermoedt het al: het zou te mooi zijn om waar te zijn. De fiscus heeft dit gedrag willen tegengaan door een specifieke fiscale regel in het leven te roepen, die in het vakjargon het 'progressievoorbehoud' wordt genoemd.

Progressievoorbehoud komt in twee gevallen voor: ofwel bij opéénvolgende onroerende schenkingen binnen de drie jaar (progressievoorbehoud bij schenkingen) ofwel bij een overlijden binnen de drie jaar na een onroerende schenking (progressievoorbehoud bij overlijden).

De fiscus zal bij opéénvolgende onroerende schenkingen binnen de drie jaar de waarde van de geschonken onroerende goederen samentellen. Resultaat? Een hogere fiscale grondslag, met als gevolg de toepassing van een hogere belastingschijf en dus... een hogere schenkbelasting. Hetzelfde principe zal gelden indien de schenker binnen de drie jaar na een onroerende schenking overlijdt en er in zijn vermogen nog een onroerend goed aanwezig is. De waarde van het geschonken onroerend goed zal dan fictief bij de nalatenschap geteld worden. Opnieuw wordt de belastbare grondslag dus fictief verhoogd waardoor

de verschuldigde erfbelasting finaal zal stijgen indien men daardoor in een hogere belastingschijf terechtkomt.

Progressievoorbehoud speelt dus niet altijd. Ten eerste is progressievoorbehoud iets waar je alleen rekening mee moet houden bij onroerende schenkingen, niet bij roerende schenkingen. Ten tweede wordt de schenking van sommige onroerende goederen buiten deze regel gehouden. Dit is bijvoorbeeld zo voor de schenking van een familiebedrijf. Zoals hierboven omschreven, kan progressievoorbehoud ook maar parten spelen indien er meerdere onroerende goederen in het vermogen zijn. De waarde van het geschonken onroerend goed kan immers maar fictief gevoegd worden bij de waarde van een ander onroerend goed en niet bij de waarde van de roerende goederen. Heb je één woning of grond in je vermogen? Dan hoef je niet wakker te liggen van het progressievoorbehoud.

Schenken altijd beter?

Fiscaal gezien is schenken meestal de beste beslissing, maar enige waakzaamheid is altijd geboden. Bij schenkingen geldt het principe ‘gegeven is gegeven’. Op een schenking kan je niet zomaar terugkomen, zelfs als bepaalde levensomstandigheden zijn gewijzigd waardoor je het geschonken kapitaal wel eens terug zou kunnen gebruiken.

Overweeg je om te schenken? Ga er eerst even rustig over praten met een notaris en bekijk met hem de verschillende mogelijkheden.

De erfovereenkomst

Tot 1 september 2018 was het absoluut verboden om afspraken te maken over de verdeling van jouw nalatenschap. Rond de tafel zitten met je erfgenamen om bepaalde afspraken te maken over jouw erfenis kon dus niet. Het nieuwe erfrecht, dat in werking trad op 1 september 2018, sleutelt aan dit belangrijk principe. Vandaag bestaat er een precies kader waarbinnen erfovereenkomsten opgesteld mogen worden. Het opstellen van bepaalde erfovereenkomsten kan enkel onder strikte voorwaarden.

Familiaal pact

Een familiaal pact of een globale erfovereenkomst is een overeenkomst waarbij één of beide ouders met al hun kinderen (en eventueel ook kleinkinderen en stiefkinderen) overleggen en bepaalde afspraken kunnen maken over hun nalatenschap. Centraal bij het familiepact is dat ouders samen met hun toekomstige erfgenamen op zoek gaan naar een 'fair' evenwicht tussen de kinderen; een soort van globaal "akkoord" over de latere behandeling in de nalatenschap van de schenkingen en voordelen die hun kinderen hebben ontvangen tijdens het leven van hun ouders. Door op voorhand te anticiperen op bepaalde problemen die zich zouden kunnen voordoen bij de verdeling van de nalatenschap worden latere conflicten en discussies tussen de kinderen vermeden. Bij het zoeken naar dat evenwicht wordt de situatie van elk kind vergeleken met deze van het andere kind en kan men rekening houden met eerder gedane schenkingen, genoten voordelen en/of de persoonlijke situatie van de kinderen.

Voorbeeld

Marie heeft kunnen genieten van dure studies in het buitenland. Pieter daarentegen, heeft van zijn vader een schenking ontvangen. Het financieel voordeel dat Marie haalt uit de dure studies zal niet worden verrekend bij overlijden van de ouders. Enkel schenkingen in de strikte zin moeten worden verrekend in de nalatenschap. Pieter zal de invloed van zijn eerder ontvangen schenking wél voelen wanneer hij erft; de schenking wordt verrekend bij het bepalen van zijn erfdeel. Dit zou kunnen zorgen voor een situatie waarbij Pieter zich benadeeld voelt op het moment van de verdeling van de nalatenschap. Met een globale erfovereenkomst wordt het voor de ouders en de kinderen mogelijk om af te spreken dat de schenking en de dure studies elkaar "compenseren". Door het op voorhand eens te zijn over het bestaan van een evenwicht tussen de kinderen wordt de discussie over verrekeningen vermeden op het moment van de verdeling van de nalatenschap. Noch het voordeel dat voortvloeit uit de financiering van de studies, noch de schenking zullen in het kader van de nalatenschap van de ouders tussen de kinderen verrekend moeten worden.

NOTARIS.BE

Punctuele erfovereenkomst

Naast de globale erfovereenkomsten kan je bij de notaris ook een "punctuele" erfovereenkomst opstellen. Ook hier gelden specifieke voorwaarden. Dit zijn overeenkomsten die het voor toekomstige erfgenamen mogelijk maken bepaalde afspraken te maken of beslissingen te nemen over zeer specifieke aspecten van een schenking of een erfenis. Iedereen rond de tafel verzamelen is hier niet nodig. Wat kan men zoal regelen in een punctuele erfovereenkomst? Eerst en vooral kunnen erfgenamen samen de waarde van een welbepaalde schenking vastleggen. De waarde van schenkingen is van belang bij successieplanning, aangezien ze in principe aangerekend worden op het erfdeel van het (door de schenking) begunstigde kind. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de waarde van schenkingen vandaag voor veel discussies zorgt. Dankzij een punctuele erfovereenkomst kunnen broers en zussen, op voorhand en onder elkaar, hierover duidelijkheid scheppen zodat men achteraf niet voor verrassingen komt te staan.
Een ander voorbeeld van een punctuele erfovereenkomst is de verzaking aan de vordering tot inkorting met betrekking tot een bepaalde schenking. Ieder kind heeft recht op een minimum erfdeel, de zogenaamde "reserve". Wordt een reserve door een schenking aangetast, dan kan het benadeelde kind de inkorting vorderen. De schenking wordt dan gekortwiekt ten belope van het overschreden deel. In de toekomst zal ieder kind op voorhand zelf kunnen kiezen om géén inkorting te vorderen van een bepaalde schenking voor het geval zijn reserve hierdoor zou zijn aangetast.

Voorbeeld
Jan heeft drie kinderen: Julie, Céline en Tom. Tom en Julie hebben allebei mooie studies achter de rug. Ze hebben stabiel werk, een mooi gezin... kortom, ze komen niets tekort. Voor Céline zijn de zaken wat ingewikkelder. Ze heeft een fysieke handicap waardoor haar toekomst op de arbeidsmarkt onzeker is. Jan is niet overtuigd dat Céline ooit zelf in haar levensonderhoud zal kunnen voorzien.
Hij ziet zijn drie kinderen uiteraard even graag, maar het hele gezin beseft dat Céline ondersteuning nodig heeft, ook op financieel vlak. Daarom wil Jan een groot deel bij leven schenken aan Céline. Op die manier is hij zeker dat zijn dochter een appeltje voor de dorst heeft. Tom en Julie hebben veel begrip voor deze situatie en aanvaarden dat hun vader zo'n schenking wenst te doen aan Céline, zelfs als deze hun "reserve" zou aantasten.

Grote gevolgen = grote nood aan bescherming

Een erfovereenkomst sluiten kan grote gevolgen hebben voor het vermogen van de partijen. Het is noodzakelijk dat partijen bij het opstellen van een erfovereenkomst rekening houden met deze gevolgen. Men neemt immers belangrijke beslissingen op basis van de zaken en de relaties tussen familieleden zoals die er op dat moment uitzien. Niemand weet natuurlijk hoe verstandhoudingen tussen ouders en kinderen zullen evolueren. Voor de wetgever is het dan ook cruciaal dat partijen de gevolgen van hun beslissingen goed begrijpen en inschatten. Om dit te waarborgen is de tussenkomst van de notaris vereist. De notaris is een neutrale, onpartijdige jurist die de partijen moet informeren en adviseren over de gevolgen van hun keuzes. Bovendien gelden bij het opstellen van een erfovereenkomst strenge formaliteiten. Een voorbeeld van zo'n formaliteit is de wachttermijn; partijen krijgen eerst een ontwerp van de erfovereenkomst en pas na één maand mogen ze de erfovereenkomst ondertekenen. Deze termijn laat de ouders en kinderen toe om op doordachte en serene wijze afspraken te maken.

Wat is het verschil met een testament?

Via een testament kunnen mensen vandaag al beslissingen nemen over de verdeling van hun goederen. Maar... een testament is géén erfovereenkomst. Bij een erfovereenkomst bedeel je geen goederen toe aan je erfgenamen; je stelt enkel bepaalde schenkingen "veilig". Een testament opstellen is bovendien een strikt eenzijdige en persoonlijke handeling, waarbij de erflater zonder beïnvloeding aangeeft hoe hij (een deel van) zijn vermogen wil laten verdelen, eenmaal hij er niet meer is. Vandaar dat een testament slechts door één iemand mag opgesteld en ondertekend worden. Afspraken maken in een testament kan dus niet.

De zorgvolmacht

We praten er misschien niet genoeg over, maar de gevallen zijn veelvoorkomend: mensen geboren met een lichte verstandelijke handicap, mensen die een hersenletsel overhouden na een ongeval of nog, ouderen die lijden aan geheugenverlies... Ook zij worden geconfronteerd met belangrijke beslissingen. Soms kunnen ze deze beslissingen niet zelf meer nemen en moeten ze geholpen worden.

Wilsonbekwaamheid

Iemand die zelf niet meer in staat is bepaalde handelingen te stellen of geen beslissingen meer kan nemen, noemt men een "wilsonbekwame" persoon. Wanneer je bang bent dat je in de toekomst je vermogensrechtelijke belangen niet meer zal kunnen behartigen, dan hoef je niet noodzakelijk naar de rechtbank. Je kan het beheer over jouw goederen toekennen aan één of meerdere personen die een zogenaamde "zorgvolmacht" zullen krijgen om bepaalde handelingen in jouw naam en voor jouw rekening te stellen. De zorgvolmacht kan je onmiddellijk in werking doen treden, maar je kan ze ook veiligheidshalve geven voor het geval je later wils- of handelingsonbekwaam wordt.

Met een zorgvolmacht geef je aan één of meerdere personen (de lasthebbers) de bevoegdheid om bepaalde beslissingen te nemen of bepaalde handelingen te stellen in verband met je goederen, voor vandaag of voor de toekomst. Die personen, al dan niet familieleden, kunnen tussenkomen bij de verkoop van een huis, het betalen van een rekening, het plannen van je successie... rekening houdend met eventuele instructies die je hieromtrent in de volmacht hebt opgenomen.

De registratie

Een lastgeving waarin je een zorgvolmacht geeft kan niet mondeling gebeuren, er zal altijd een geschrift nodig zijn. Opgelet, enkel indien de lastgeving bij het "Centraal Register van Lastgevingsovereenkomsten (CRL)" werd geregistreerd vóór je wilsonbekwaam bent geworden (via de griffie van het vredegerecht of via de notaris) blijft de lastgeving doorwerken nadat je wilsonbekwaam bent geworden. Zonder deze voorafgaande registratie eindigt de lastgeving wanneer je je in een toestand van wilsonbekwaamheid bevindt.

Je kan ook kiezen om uitwerking te geven aan de volmacht vóór je wilsonbekwaam wordt. Dat kan zijn omdat je je voor bepaalde handelingen moeilijk kan verplaatsen. Je kan ook beslissen dat sommige handelingen in verband met je goederen beter beheerd worden door een specifieke persoon, omdat deze meer kennis heeft van zulke zaken. Een zorgvolmacht hoeft dus niet per se pas uitwerking te krijgen op het moment

dat je wilsonbekwaam bent, je kiest dat zelf. Weet bovendien dat je ook zélf kan bepalen wanneer je lasthebber je als "wilsonbekwaam" mag beschouwen. In de praktijk wordt vaak gewerkt aan de hand van geneeskundige verslagen, kwestie van discussies te vermijden. Word je wilsonbekwaam, dan vangt de volmacht van rechtswege aan, zonder tussenkomst van de rechter.

Er zijn gevallen waarbij je gedurende een specifieke periode wilsonbekwaam wordt, maar je naderhand toch weer bekwaam wordt. Denk maar aan een ongeval gevolgd door een coma. Heb je veiligheidshalve een zorgmandaat gegeven aan een familielid, dan zal deze volmacht uitwerking hebben vanaf het moment van de wilsonbekwaamheid (vanaf de coma). Word je naderhand weer wilsbekwaam (omdat je uit coma ontwaakt), dan zal de volmacht van rechtswege eindigen.

Naar de notaris?

Je kan een lastgeving sluiten zonder tussenkomst van de notaris, maar het valt sterk aan te raden toch bij de notaris aan te kloppen. De notaris zal immers de lastgeving met waakzame ogen opstellen. Een notariële lastgeving is bovendien noodzakelijk voor bepaalde handelingen, zoals de verkoop van een huis. De notaris is de aangewezen raadsman als het op familiale belangen aankomt. Hij kan je helpen de reikwijdte van de volmacht te beschrijven (specifieke handelingen of integendeel een algemene volmacht) en hij kan mee nadenken over wat écht belangrijk is voor jou. Daarnaast moet de notaris waken over jouw belangen als lastgever. Zo klinkt het vanzelfsprekend om jouw partner of kinderen als lasthebber(s) aan te duiden, terwijl dat voor sommige handelingen voor belangenconflicten zou kunnen zorgen. De notaris kan je hierover verder informeren en bijsturen.

Wat indien jouw lasthebber misbruik maakt van de volmacht?

Bij de zorgvolmacht is er géén voorafgaandelijke rechtelijke controle door de vrederechter. Wees gerust, zelfs als de lasthebber hiervan geen kennisgeving doet, ben je beschermd tegen wanbeheer. Iedere belanghebbende, dus ook de notaris, kan immers de rechtbank informeren over jouw toestand. Indien je een lastgeving hebt opgesteld voor bepaalde handelingen terwijl je zelf nog wilsbekwaam bent, dan kan je de lastgeving uiteraard nog herroepen. Jouw rekeningen en de gelden van de lasthebber moeten strikt gescheiden worden. Bovendien zal jouw lasthebber op geregelde tijdstippen met jou moeten overleggen. Bang dat jouw lasthebber de rekeningen toch slecht beheert of zijn taken slecht uitvoert? Ook voor deze situatie bestaat er een "alarmbel".

De rechter zal kunnen tussenkomen en een bewindvoerder aanstellen. Voor de persoon van deze bewindvoerder mag je eveneens op voorhand een voorkeur uitdrukken.

Ten slotte kan je een vertrouwenspersoon aanduiden die jouw belangen zal behartigen en bijkomend toezicht zal uitoefenen.

Voor wie biedt de zorgvolmacht géén oplossing?

Een belangrijke voorwaarde om een zorgvolmacht te kunnen geven, is dat je bij het opstellen van de lastgeving nog wilsbekwaam bent. Mensen die bijvoorbeeld lijden aan een toenemend geheugenverlies moeten dus best niet te lang wachten met het opstellen van een zorgvolmacht.
Bovendien blijft de zorgvolmacht in de private sfeer, want er is in principe geen voorafgaandelijke tussenkomst van de rechter. Dat is een voordeel als de familie goed overeenkomt. Indien dit niet het geval is, zal een rechterlijke tussenkomst meer aangewezen zijn.

De levensverzekering

Ook de levensverzekering kan een rol spelen bij successieplanning. Bij een levensverzekering heb je een "verzekerd hoofd" (de verzekerde), een verzekerde gebeurtenis (zoals het overlijden van de verzekerde) en een begunstigde (= de persoon die een prestatie zal ontvangen na overlijden).

Voor partners kan de levensverzekering een manier zijn om elkaar financieel te beschermen na hun overlijden. Vooral feitelijk en wettelijk samenwonende partners kunnen er baat bij hebben, want zij hebben géén (feitelijk samenwonende partners) of een beperkt wettelijk erfrecht (wettelijk samenwonende partners). Daarnaast heeft een levensverzekering ook een beleggingsfunctie: ze kunnen worden aangewend als een vorm van sparen.

Sluit je een levensverzekering af op je eigen hoofd, dan kom je tot de volgende constructie:

- de verzekeringsnemer: jezelf (de erflater)
- de verzekerde: jezelf (de erflater)
- de begunstigde: een derde persoon (je partner, een vriend, een kind).

Bij deze constructie heeft de begunstigde na overlijden van de erflater een rechtstreeks en persoonlijk vorderingsrecht bij de verzekeraar op de prestatie. De prestatie komt dus niet in de nalatenschap van de erflater terecht. De uitkering van de prestatie kan wel worden gekoppeld aan bepaalde voorwaarden; je kan bijvoorbeeld bepalen dat de prestaties worden uitgekeerd wanneer de begunstigde meerderjarig is.

Vergis je niet: de prestaties zitten niet in de nalatenschap, maar toch beschouwt men de prestaties als een soort legaat, waarbij er successierechten moeten worden betaald. Wel kan je als verzekeringsnemer de (toekomstige) successierechten mee laten verzekeren. Zo ontvangt de begunstigde bij overlijden een hoger kapitaal, waarvan het extra uitgekeerd kapitaal kan worden aangewend om de successierechten te betalen.

De aanduiding van de begunstigde in de levensverzekering is cruciaal

Veranderen je levensomstandigheden (je komt bijvoorbeeld niet meer overeen met de begunstigde of je scheidt van de persoon die aangeduid staat), dan moet je de levensverzekering van onder het stof halen en de bepalingen aanpassen waar nodig.

Bovendien worden heel vaak een aantal subsidiaire begunstigden aangeduid; begunstigden die recht hebben op de prestatie indien de hoofdbegunstigde overleden is. Dat is een veilige oplossing.

Zolang de begunstigde het voordeel niet heeft aanvaard kan de verzekeringsnemer zijn levensverzekering aanpassen of een nieuwe begunstigde kiezen. De keuze van de begunstigde en de manier waarop een begunstigingsclausule opgesteld wordt, heeft belangrijke gevolgen.

De begunstigde moet eerst en vooral identificeerbaar zijn. Je kan bijvoorbeeld iemand met een bepaalde hoedanigheid aanduiden: “de kinderen”, “de kleinkinderen”, “de echtgenote”... Vaak gebruikt men standaardclausules.
Onthoud wel dat de persoon die deze hoedanigheid heeft effectief de prestatie ontvangt. Hertrouw je bijvoorbeeld na een echtscheiding, dan heeft uw tweede echtgenote recht op de uitkering.

Staat jouw ex-echtgenoot nog aangeduid in je levensverzekering ondanks een echtscheiding? Dan vervalt in principe het recht van de ex-echtgenoot om de prestaties te vorderen. Dit komt door een specifieke bepaling in ons Burgerlijk Wetboek. Let op, voor ongehuwde samenwonende partners geldt deze bepaling niet. Wat betekent dit concreet? Dit betekent dat samenwonende partners die uit elkaar gaan en elkaar voor of tijdens de relatie hebben aangeduid in een levensverzekering, deze levensverzekering moeten laten aanpassen bij hun verzekeraar. In het omgekeerde geval zouden de ex-partners nog de prestaties kunnen vorderen bij overlijden.

Ga je als samenwonenden uit elkaar? Er valt dan ongetwijfeld van alles te regelen, maar vergeet ook de levensverzekering niet te bekijken. Dit geldt trouwens niet alleen voor je levensverzekering, maar ook voor andere verzekeringen zoals de auto- en brandverzekering.

En wat met de kinderen?

Hoe kinderen worden aangeduid in een levensverzekering is minstens even belangrijk als de aanduiding van jouw echtgenoot of partner. Je hebt twee mogelijkheden. Ofwel duid je je kinderen aan bij naam. Is in dit geval een begunstigd kind vooroverleden, dan worden de prestaties verdeeld onder de andere begunstigden.

Ofwel kan je je kinderen bij hoedanigheid aanduiden bv. “de kinderen”. Dat zal totaal andere gevolgen hebben indien een begunstigd kind vooroverleden is. In dat geval zijn het immers zijn eigen erfgenamen in rechte lijn (zijn eigen kinderen), die zijn prestaties mogen vorderen. Dit komt door de regel van de “plaatsvervulling”. Meer uitleg over deze regel vind je terug in het begin van de brochure.

Je kan natuurlijk je kinderen én je echtgenoot aanduiden in je levensverzekering. Je kan daarbij zelfs een bepaalde verdeelsleutel hanteren en dus bepalen wie welke prestaties ontvangt na je overlijden. Staat er niets aangeduid over de verdeling, dan zal de helft van de prestaties toegekend worden aan de kinderen en de andere helft aan de echtgenoot.

“Mijn wettige erfgenamen”...

Heel vaak vermelden levensverzekeringen als begunstigde “mijn wettige erfgenamen”. Zo’n clausules moeten sinds 2012 begrepen worden als “mijn nalatenschap”.

Wat is het verschil? “Mijn nalatenschap” als begunstigde aanduiden, houdt in dat er rekening wordt gehouden met een testament . Voor mensen die een levensverzekering hebben opgesteld vóór 2012, is een check-up van de levensverzekering bij een verzekeraar dus zeker niet overbodig. Wil je immers dat de prestaties van je levensverzekering effectief enkel en alleen naar je kinderen gaan (en bijvoorbeeld niet naar je langstlevende partner die je via testament hebt aangeduid), dan moet je toch even nagaan of de begunstigingsclausule wel nog klopt. Een gewaarschuwde verzekerde is er twee waard...

Successieplanning... meer dan fiscale overwegingen

"Successieplanning" klinkt niet meteen als muziek in de oren voor de meeste mensen. Het begrip veronderstelt immers het nadenken over wat er met je vermogen gebeurt na je overlijden... niet meteen de aangenaamste gedachte. Toch is de overdracht van je vermogen plannen iets nuttigs en niet enkel en alleen wanneer je een groot vermogen hebt.

Wie van jou en in welke volgorde zal erven, wordt wettelijk vastgelegd. In de eerste plaats erven je kinderen. Heb je geen kinderen, dan erven je broers of zussen, vervolgens je ouders... Wil je dat wel? Soms hebben mensen geen band meer met broers, zussen, ouders of noem maar op. Successieplanning laat in deze gevallen toe om de wettelijke volgorde te "doorbreken" door bijvoorbeeld een testament op te stellen. Zo kies je zelf wie een deel van jouw vermogen zal erven, op voorwaarde dat het testament zowel formeel als inhoudelijk in overeenstemming is met de wet.

Vaak plannen mensen hun successie ook in functie van de noden van hun erfgenamen. Schenkingen laten bijvoorbeeld toe om bij leven een financieel duwtje in de rug te geven aan bepaalde mensen die daar misschien vandaag meer nood aan hebben dan het moment waarop je er niet meer bent. Je kan zelfs voorwaarden koppelen aan schenkingen, waardoor je een inkomensgarantie voor jezelf kan organiseren of waardoor je niet volledig de controle verliest over jouw geschonken goederen. Merk je naderhand dat schenkingen of andere voordelen tussen kinderen moeten gecompenseerd worden, dan kan je bij de notaris aankloppen om een erfovereenkomst op te stellen.

En laten we niet vergeten dat mensen soms helemaal geen erfgenamen hebben. Ze vragen zich dan soms af wat er met hun goederen moet gebeuren. Ook hier kan de notaris verschillende mogelijkheden aanreiken.

Niet iedereen heeft en krijgt dezelfde kansen in het leven. Ouders die bijvoorbeeld een zorgenkind hebben willen zeker zijn dat dit kind financieel verder kan eens ze er zelf niet meer zijn. Successieplanning laat toe om hierover na te denken en bepaalde regelingen te treffen zodat iedereen met een zekere gemoedsrust verder kan. En wat dacht je van ouderen die steeds meer moeite ondervinden om hun vermogen te beheren? Dankzij de zorgvolmacht kunnen zij op voorhand nadenken over wie bepaalde handelingen kan stellen.
Kortom: successieplanning gaat niet alleen over de vraag "hoe vermijd ik torenhoge successierechten"? Successieplanning gaat zeer vaak over een gemoedsrust die je geeft aan jezelf én aan je erfgenamen.

Nadenken over wat er na je overlijden gebeurt met je goederen en je erfgenamen is een belangrijke eerste stap. Een testament opstellen, een huwelijkscontract aanpassen of schenken...is iets anders. Voor zo'n zaken mag je niet over één nacht ijs gaan.

Aarzel daarom niet om een notaris aan te spreken. Hij zal je bijstaan bij iedere stap die je neemt en adviseren over alle aspecten van je beslissing.

Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat
Vlaamse Raad van het Notariaat
Verantwoordelijke uitgever: C. Van Belle
Bergstraat 30/34
1000 Brussel
D/2018/1928/6

September 2018